

SUPLEMENT DEL «DIPLOMATARI I ESCRITS LITERARIS
DE L'ABAT I BISBE OLIBA» D'EDUARD JUNYENT

RAMON ORDEIG I MATA

L'any 1946, amb motiu del novè centenari de la mort de l'abat i bisbe Oliba, Eduard Junyent i Subirà (Vic, 1901-1978) ultimà un *Cartulari d'Oliba, comte, abat i bisbe*, segons el títol que llavors donà a aquesta obra, amb la qual obtingué el 1948 el Premi Abat Oliba convocat per l'Institut d'Estudis Catalans.

Les vicissituds que hagué de superar l'obra fins a la seva publicació a Barcelona el 1992, per part de l'esmentat institut, sota el títol de *Diplomatari i escrits literaris de l'abat i bisbe Oliba* (el citaré, des d'ara, amb el títol abreujat de *Diplomatari d'Oliba* o, en les notes i en les cites entre parèntesis, *Dipl.*), així com les revisions a què fou sotmesa per part de diverses persones, es troben explicades pel principal i darrer curador, Anscari M. Mundó, en la introducció del volum.

La fenomenal dispersió de la documentació olibana ofereix l'oportunitat d'anar detectant encara documents referents al personatge que no havien estat integrats en el *Diplomatari d'Oliba*, la majoria dels quals inèdits o editats recentment. En el present article es recullen 28 documents referents a Oliba –sense comptar els 72 registos de l'apèndix–, alguns conservats en els seus pergamins originals, altres en còpies, en registos o simples notícies, que completen la gran obra d'Eduard Junyent, de la qual no pretén ser altra cosa que un simple suplement, provisional i revisable, per a la utilitat dels estudiosos.

En l'apartat I es presenten les principals dades sobre la procedència dels documents d'aquest suplement. En l'apartat II se n'examina el contingut. En l'apartat III es publiquen o, en alguns casos, s'extracten els nous documents olibans coneguts d'ençà de 1992. I en l'apartat IV es completa l'inventari de Junyent sobre les donacions al monestir de Ripoll en temps d'Oliba i s'hi afegeix un inventari similar sobre els documents del monestir de Cuixà durant l'abadiat d'Oliba.

I. LA PROCEDÈNCIA DELS DOCUMENTS

L'original més antic dels documents recollits en aquest suplement és el decret d'excomunió del bisbe Sal·la d'Urgell, de l'any 991, conservat amb el número 135 entre els pergamins de l'Arxiu Capitular de la Seu d'Urgell, en el qual la comtessa Ermengarda i els seus fills són exclosos de la censura episcopal (doc. 1). Es tracta d'un document editat ja per Étienne Baluze el 1677 en la seva obra titulada *Capitularia regum Francorum*,¹ a continuació de l'«statutus» del mateix bisbe sobre el mateix afer, integrat en el *Diplomatari d'Oliba*, del qual es conserva també l'original en l'arxiu urgellenc amb el número 136.²

Més important per al diplomatari olibà és el pergami original de l'any 996 localitzat en l'Archivo Histórico Provincial de Saragossa, entre la documentació de la Casa Ducal de Híjar (Fondo Joch), per Paul Freedman, el qual en publicà el text, el facsímil i l'estudi corresponent el 2003 (doc. 2). Aquest autor creu que el pergami «va ser posat entre els documents de Joch per error en algun moment d'un passat relativament recent» i que «no hi ha notes arxivístiques o d'altre tipus al revers del pergami que indiquin la seva anterior classificació».³ No obstant això, al dors del pergami, entre altres notes arxivístiques,

1. Les dades completes de les obres citades en aquesta introducció es poden consultar en la llista de la bibliografia citada abreuadament que es troba disposada en l'encapçalament de l'apartat III.

2. En el *Diplomatari d'Oliba*, doc. 14, p. 19, hi ha la indicació que l'original d'aquest document de l'Arxiu Capitular d'Urgell era el 1992 o abans, quan es redactà la informació, «actualment introbable».

3. Cf. FREEDMAN, «Un document del comte Oliba» (2003), p. 27.

s'hi llegeix clarament «Portella», en un tipus de lletra que pot datar-se del segle XVIII, de manera que cal concloure que prové del monestir de Sant Pere de la Portella.⁴

En un pergami original de l'any 1007 (doc. 9) que procedeix del monestir de Sant Martí del Canigó i que es guarda actualment en l'Arxiu dels Pirineus Orientals, a Perpinyà, es troba una referència a un alou del comte Oliba. Es tracta d'un document que ja havia publicat Julià-Bernat Alart el 1880.

Recentment, Jesús Alturo ha identificat a la Biblioteca de Catalunya el pergami original de l'acta del judici celebrat al monestir de Sant Benet de Bages el 14 de juny de 1025, amb assistència del bisbe Oliba, i n'ha publicat el text, el facsimil i l'estudi el 2012 (doc. 16). El document només era conegut fins ara per un llarg regest contingut en un registre de l'esmentat monestir conservat a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, editat per Junyent (*Dipl.*, doc. 83).

Altres pergamins originals són els de la Mensa Episcopal de Vic, donats per perduts en el *Diplomatari d'Oliba*, atesa la crema que sofriren el 1936, però que han pogut recuperar-se i restaurar-se en els darrers anys, bé que gairebé tots ells presenten severes mutilacions. Dos d'aquests pergamins són del temps de l'episcopat d'Oliba, concretament de l'any 1033 (docs. 19 i 20), coneguts fins a la publicació recent del *Diplomatari de la catedral de Vic (segle XI)* per la notícia del registre de pergamins de la Mensa i per la còpia parcial del ms. 729 de la Biblioteca de Catalunya, respectivament, que Junyent inclogué en el seu *diplomari olibà*. Dos pergamins més són posteriors a la mort d'Oliba, dels anys 1064 (doc. 26) i 1078 (doc. 28), però contenen sengles esments del bisbe difunt. Un altre pergami original referent a Oliba, bé que també pòstum, de l'any 1060 (doc. 25), forma part de les sèries de l'Arxiu Capitular vigatà.

L'Arxiu Diocesà de Girona conserva el pergami original del testament d'Eribau, bisbe d'Urgell i ardiaca de Girona, datat el 1040, el qual hi disposà el llegat que comentaré més endavant a favor del bisbe Oliba (doc. 22). L'Arxiu Capitular de la Seu d'Urgell té una còpia d'aquest testament, la continguda en el volum primer del seu

4. Sobre aquest monestir i la seva documentació, vegeu BOLÒS, J., *Diplomatari del monestir de Sant Pere de la Portella*, Barcelona, 2009. No s'hi fa referència al document del 996, però s'hi edita de nou la donació del comte Oliba al monestir datada el 15 de juliol de 997 i publicada per Junyent (*Dipl.*, doc. 21).

cartulari, l'anomenat *Dotaliorum Ecclesie Urgellensis liber primus*, del segle XIII.

Entre les còpies administratives en què trobem nova documentació olibana, cal citar les altres còpies del segle XIII de l'esmentat cartulari de la catedral de la Seu d'Urgell, publicades per Cebrià Baraut els anys 1980 i 1982, d'un document de l'any 997, de molt interès per al diplomatarí olibà (doc. 3), i d'un altre del 1025 (doc. 17). Del mateix segle és la còpia d'un document de l'any 1019 conservada en el cartulari episcopal de Girona, l'anomenat *Cartoral de Carlemany*, publicat per Josep Maria Marquès el 1993 (doc. 15).

En el *Llibre de Privilegis del Priorat de Santa Maria de Besalú*, obra del segle XV, conservat en el Col·legi d'Advocats de Barcelona i publicat per Josep Maria Pons i Guri el 2002, hi ha còpies de documents olibans dels anys 999 i 1003 (docs. 4 i 8).

És del segle XVII una simple notícia, continguda en el Registre de la Pabordia de Palau del monestir de Ripoll, conservat a l'Arxiu Episcopal de Vic i prou usat per Junyent en el *Diplomatari d'Oliba*, d'un document de l'any 1076, ara perdut, en què s'esmenta l'abat Oliba (doc. 27).

Joan Santamaria, en les seves *Memòries de la Portella*, publicades el 1935, donà notícia del nomenament de l'abat Dalmau el 1031 fet pel senyor de la Portella, amb consell d'Oliba (doc. 18), treta d'una crònica del monestir de Sant Pere de la Portella del segle XVII.

Són de les acaballes del segle XVIII tres breus notícies de documents dels anys 1000 i 1002 (docs. 5, 6 i 7), actualment perduts, inèdites fins ara, que es troben en els papers de Joaquín Traggia que es conserven a la Real Academia de la Historia, a Madrid, de la qual fou antiquari i bibliotecari.⁵ Traggia obtingué les notícies del volum 14 dels *Instrumenta varia* del pare Jaume Caresmar, ara perdut, que pogué consultar durant el recorregut que efectuà per terres catalanes els anys 1788 i 1789.

Per últim, són de principis del XIX diverses còpies i notícies degudes a les mans del monjo montserratí Benet Ribas i del monjo ripollès Roc d'Olzinelles. Són del pare Ribas les còpies de dos

5. Sobre la persona i l'obra de Traggia, podeu consultar ARIJA NAVARRO, M. A., *La Ilustración aragonesa: Joaquín Traggia (1748-1802)*, Saragossa, 1987. Per a una breu informació sobre la seva col·lecció manuscrita, vegeu ALBEROLA, M. V., *Guía de la Biblioteca de la Real Academia de la Historia*, Madrid, 1995, p. 109-110.

pergamins originals de l'arxiu del monestir de Ripoll, l'un de l'any 1017 i l'altre de l'entorn d'aquest mateix any (docs. 10 i 11), conservades avui a la Reial Acadèmia de Bones Lletres, a Barcelona, entre els manuscrits del numismàtic Josep Salat, i publicades per Miquel S. Gros el 2001. Pel que fa a les notícies d'Olzinelles, tretes també de pergamins de l'arxiu ripollès i conservades dins els lligalls 1005 i 2059 de l'Arxiu Episcopal de Vic, resulten ser inèdites fins ara quatre d'elles (docs. 13, 21, 23 i 24) i molt més completa que la publicada el 1992 una altra (doc. 12).

II. EL CONTINGUT DELS DOCUMENTS

Examinem, a continuació, el contingut dels documents aplegats en aquest suplement tot ressaltant algunes de les novetats que aporten al *Diplomatari d'Oliba* i a la biografia del personatge en les seves tres facetes de comte, d'abat i de bisbe.

DOCUMENTS REFERENTS A OLIBA COMTE

El decret d'excomunió i d'interdicte del bisbe Sal·la d'Urgell, de l'any 991 (doc. 1), editat diverses vegades des del segle XVII, completa la informació proporcionada per l'estatut –l'expressió «huic statuto nostro» la dóna el bisbe en la seva subscripció– que el mateix prelat adreçà, en forma epistolar, a tots els bisbes sobre aquest afer (cf. *Dipl.*, doc. 14). Així, hi esmenta la conformitat del bisbe Vives de Barcelona, a més de la del bisbe Eimeric de Pallars, que ja apareix subscriuint l'estatut. Tots tres prelats, en la darrera clàusula del decret, promulguen conjuntament l'excomunió. No hi surt esmentada, en canvi, la conformitat dels altres bisbes veïns. Cal tenir en compte, però, que el bisbe Frujà de Vic morí assassinat el 18 d'agost del mateix any 991, segons que sembla, com a resultat final del cisma que l'enfrontà amb el bisbe intrús Guadall.⁶ Pel que fa al bisbat d'Elna, és probable que l'abat i bisbe Hildesind morís també aquest any, després del 18 de febrer, sense que el seu successor, Berenguer de Cerdanya, germà

6. Cf. ORDEIG, R., *Els orígens històrics de Vic (segles VIII-X)*, Vic, 1981, p. 108.

d'Oliba, no aparegui documentat fins al 10 de febrer de 993.⁷ La comtessa Ermengarda, els seus fills i les seves filles foren exclosos de l'anatema, com diu Junyent, «per esguard de llur alta posició». Cal recordar que el comte Oliba Cabreta també havia estat exclòs de l'excomunió decretada pel bisbe Sunyer d'Elna entre els anys 971 i 977.⁸

La descoberta de l'escriptura original, en molt bon estat de conservació, de la venda feta per Oliba, comte, el 2 de novembre de 996 (doc. 2), és important perquè abans de la troballa de P. Freedman només disposàvem, pel que fa a la documentació de l'època comtal d'Oliba, de l'escriptura original, en força mal estat, del 2 de gener de 995, guardada a l'Arxiu Capitular de Solsona, procedent del monestir de Serrateix (*Dipl.*, doc. 17). En aquesta escriptura Oliba, que apareix actuant encara junt amb la seva mare, firma «Oliba gratia comes +», amb descuit del mot «Dei». En l'original de Saragossa, en canvi, la seva firma autògrafa apareix escrita no sols amb correcció sinó també amb una lletra elegant: «Oliba gratia Dei comes +». En ambdues firmes Oliba usa ja el signe de la creu dins un cercle que mantindrà tota la seva vida. En el pergami saragossà hi ha també la firma del seu germà Guifré, «+ Wifredus gratia Dei comes», però no és autògrafa, sinó de la mà de l'escrivà, un levita anomenat Salomó. Aquest escrivà s'ha d'identificar probablement amb el futur sacerdot i jutge Salomó, conegut bibliòfil, tan vinculat al monestir de Ripoll durant els anys que Oliba en fou l'abat.⁹

L'acta del judici presidit per Oliba, comte, el 30 de novembre («II kalendas decembris») de l'any 997 (doc. 3), closa pel mateix levita Salomó, de la qual s'ha conservat còpia en el cartulari urgel·lità perquè es tracta d'una reclamació del bisbe Sal·la de la Seu d'Urgell, és l'única acta judicial sencera d'Oliba que ens ha pervingut. Junyent recollí la notícia d'un judici presidit per Oliba el 6 de desembre («8 idus decembris») del mateix any 997 (*Dipl.*, doc. 22) en un lloc anomenat «Turre» –no pas «Tane», com es transcriví erròniament–, situat a la vall de Ripoll. És el mateix lloc en què situa el judici l'acta sencera

7. Cf. PONSICH, P., *Catalunya carolingia*, Barcelona, 2006, vol. VI, docs. 601, 605 i 611.

8. Cf. *Ibidem*, doc. 504.

9. Sobre aquest personatge, vegeu GROS, M. S., «La biblioteca particular del sacerdot i jutge Salomó», *Revista Catalana de Teologia*, vol. XXVI (2001), p. 51-70. Estudi publicat abans de la descoberta del pergami de Saragossa.

del 30 de novembre, en la qual es llegeix que els testimonis juraren sobre l'altar de l'església de Sant Quintí, situada en el comtat d'Osona, a la vall de Ripoll, en el lloc anomenat «ipsa Turre». L'església de Sant Quintí és la que hi ha, actualment en ruïnes, prop de Vilardanó, al costat de la riera de Sant Quintí, al sud de Ripoll. Si Oliba presidí dos judicis en el mateix lloc en un interval de set dies, podem deduir que sojornà aquells dies en l'esmentada torre, precedent segurament del castell de Sant Quintí.¹⁰ Costa més de deduir el motiu que tingué Oliba per a presidir aquests judicis dins el comtat d'Osona, el titular del qual era el comte Ramon Borrell. Tant més que l'afer tractat en un dels judicis –el de l'altre no el sabem– afectava l'església de Sant Jaume de Frontanyà, situada en el comtat de Berga, i els bisbes de la Seu d'Urgell. Sembla, però, que l'esmentada torre, amb l'església de Sant Quintí, era propietat dels comtes de Cerdanya-Besalú, com ho eren altres alous de la vall de Ripoll, al bell mig de la qual hi havia l'abadia que estava sota el seu patronatge i que era propietària d'una altra bona part dels alous.¹¹

La relació d'Oliba amb el seu germà Bernat, comte de Besalú, i amb la seva actuació es veu refrendada per l'existència de la seva firma en el document del 28 de març de 999 (doc. 4), pel qual el comte Bernat concedí al monestir de Sant Genís i Sant Miquel de Besalú diferents alous, masos i esglésies ubicats en el seu comtat, a la Garrotxa. La concessió fou feta el mateix dia que el comte Bernat ratificà, per mitjà d'un document més extens, tant les seves donacions com les altres possessions del mateix monestir, tal com havien estat confirmades pel papa Gregori V amb la butlla obtinguda l'abril de 998.¹² Oliba, potser com a comte associat al seu germà i pel fet de

10. Segons Tomàs Raguier, el mas Castellot era anomenat en els vells documents Castell de Sant Quintí i la capella de Sant Quintí era molt antiga (cf. RAGUIER, T., «Les cases de pagès de la Parròquia de Ripoll, IV», *Scriptorium*, any III, núm. XXXIII-1925, p. 3-4).

11. La torre («ipsa turre») que hi havia a la vall de Ripoll, ja esmentada l'any 899 (cf. ORDEIG, R., *Catalunya carolíngia*, Barcelona, 1999, vol. IV, doc. 43, p. 98-99), potser tingué una continuïtat en «ipsa torre de Riopullo cum sua castellania» esmentada a les acaballes del segle XI com a propietat del comte Bernat II de Besalú (cf. MIQUEL, F., *Liber feudorum maior*, Barcelona, 1947, vol. II, p. 15).

12. L'altre document comtal del 28 de març de 999 fou inclòs en el *Diplomatari d'Oliba*, doc. 23 i ha estat publicat darrerament per SOBREQÜÉS, *Catalunya carolíngia*, 2003, vol. V, doc. 613, i en aquesta mateixa obra, doc. 604, es troba el text de la butlla de Gregori V.

tenir alguns drets sobre els alous i les esglésies donats pel seu germà, ratificà els dos documents, l'un i l'altre closos pel cèlebre jutge i prevere Ervigi Marc.¹³ Del document publicat aquí, inèdit fins al 2002, només ens n'han arribat còpies, però la firma «Oliba gratia Dei comes» devia acabar també amb el seu signe característic, no reproduït pels copistes.

Les notícies sobre les vendes efectuades per Oliba, comte, els anys 1000 i 1002 (docs. 5, 6 i 7), totes tres a un comprador anomenat Guifré, són massa breus per a poder-ne extreure gaire informació. En les dues del 31 de gener de 1002 actuà d'escrivà un prevere anomenat Ramon i signà com a testimoni el vescomte Bardina, que ho era del comtat de Berga,¹⁴ perquè els alous venuts, el de les Artigues i el de la Vila, es trobaven en aquest comtat. Tant l'escrivà com el vescomte es troben també en l'acta de donació feta per Oliba a favor del monestir de Sant Pere de Frontanyà o de la Portella el 15 de juliol de 997 (*Dipl.*, doc. 21),¹⁵ en el moment de la fundació d'aquest cenobi. El comprador dels anys 1000 i 1002, Guifré, s'ha d'identificar amb el conegut senyor del castell de Frontanyà o de la Portella d'aquest nom, fill de Doda, fundadors ambdós del monestir junt amb Oliba.¹⁶ Es pot identificar amb seguretat perquè anys més tard mare i fill lliuraren al cenobi l'alou de les Artigues, ubicat en el bosc de Grevolet, «quem comparavimus de Oliba comite» (*Dipl.*, doc. 36).¹⁷

L'any 1003 Oliba, en la distribució de béns que efectuà amb motiu de la seva professió monàstica, afavorí la canònica de Sant Genís de Besalú i al seu capellà o abat Adalbert amb la donació de la casa dominical que tenia a la vil·la del Batet, prop de Ripoll (doc. 8).

13. Sobre aquest personatge, podeu consultar FONT I RIUS, J. M., *L'escola jurídica de Barcelona*, dins *Liber Iudicum popularis. Ordenat pel jutge Bonsom de Barcelona*, Textos Jurídics Catalans 23, Barcelona, 2003, p. 67-100.

14. El vescomte Bardina és documentat entre els anys 1000 i 1018 (cf. JUNYENT, E., *El comtat de Berga en els segles X i XI*, Berga, 1973, p. 16).

15. Junyent adverteix que «el text ha estat retocat i interpolat en data antiga, bé que pot reflectir l'acta original de la donació feta pel comte Oliba».

16. BOLÒS, *Diplomatari de Sant Pere de la Portella*, 2009, p. 13-16.

17. Hi ha un altre document que confirma també la identificació del comprador Guifré amb el senyor o veguer de la Portella. Es tracta del document datat el 26 de gener de 1006, però clarament «retocat» segons expressió de Junyent (cf. *Diplomatari d'Oliba*, p. 29). En ell Doda i el seu fill Guifré declaren que l'alou que lliuren al cenobi de la Portella, situat en el terme de la Quar, en les Artigues de Grevolet i altres llocs, «nobis advenit de comparacione sive de donitum de Olibane comite».

En un document del 3 de maig de 1007 (doc. 9), publicat per Alart el 1880, s'esmenta un alou «de Olibane comite» situat al Vallespir, al costat de l'alou de Salaó i de Llupià que la comtessa Ermengarda donà al monestir de Sant Martí del Canigó. En el títol amb què encapçalà el document, Alart suposà que la comtessa Ermengarda era l'«épouse d'Oliba», és a dir, la vídua del comte Oliba Cabreta. Ara sabem, però, que la comtessa Ermengarda, mare d'Oliba, havia mort a les acaballes de l'any 995.¹⁸ La comtessa Ermengarda del 1007 s'ha d'identificar amb l'esposa de Guislabert I, comte d'Empúries-Rosselló. Sorpren que quatre anys després de l'ingrés d'Oliba a Ripoll se'l continués anomenant comte, perquè ja no es tractava, com en el cas de la Portella, d'esmentar un fet de l'època en què era comte, sinó d'atribuir-li la propietat d'un alou l'any 1007. Una propietat que devia haver tingut fins al 1003 i que des de llavors devia ser del monestir ripollès.

DOCUMENTS REFERENTS A OLIBA ABAT

El 20 de febrer de 1017 el sacerdot i jutge Salomó donava al monestir de Ripoll uns alocs que tenia en els comtats d'Osona i de Berga per herència, per compra i per donació del comte Oliba (doc. 10). La identificació d'aquest comte amb el que llavors ja era abat, i no pas amb el seu pare, ens la dóna un altre document que, si bé no porta clàusula de datació, s'ha de datar vers el mateix dia de febrer de 1017, perquè l'atorgant, el mateix Salomó, féu oblació al monestir de Ripoll del seu fill Ermengol amb el dot corresponent, el qual consistí en un bon lot de llibres i amb els alocs «quos abbas Oliba, dum aduc esset comes, michi dedit» (doc. 11). La personalitat de Salomó i la identitat dels llibres donats per ell al monestir ripollès han estat estudiats per Miquel S. Gros dins l'article, ja citat, en què ha editat per primer cop ambdós documents.

Són del 6 i 7 de maig del mateix any 1017 dues permutes fetes per l'abat Oliba en els llocs d'Age i de Palau, a la Cerdanya, de les quals tenim notícia només pels registos que en féu Roc d'Olzinelles (docs.

18. Els dies 1 i 2 de gener de 996 els seus marmessors executaven les seves darreres voluntats (cf. SOBREQÜÉS, *Catalunya carolíngia*, 2003, vol. V, núm. 568, i FELIU; SALRACH, *Els pergamins de l'Arxiu Comtal*, 1999, núm. 17, p. 289-290).

12 i 13). La permuta del 6 de maig ja era coneguda, però el regest publicat aquí conté més informació que el publicat per Junyent, de manera que podem saber que els permutadors foren uns esposos anomenats Francemir i Guinedella. Per la permuta del 7 de maig, inèdita fins ara, sabem que els esposos Sunifred i Alba cediren a l'abat Oliba cinc peces de terra en el terme de Palau, en l'alou d'Age.

Les relacions de l'abat Oliba amb el monestir de la Portella són prou conegudes i, com hem vist, Junyent en fa referència en el *Diplomatari d'Oliba*.¹⁹ No hi recull, però, la notícia inclosa en una crònica de l'esmentat monestir, publicada per Santamaria el 1935, segons la qual Guifré, senyor de la Portella, escollí Dalmau per abat del cenobi l'any 1031 després d'haver demanat consell a l'abat i bisbe Oliba (doc. 18).

En tres dels documents posteriors a la defunció d'Oliba que publiquem aquí es troben dades sobre alguns aspectes de la seva actuació abacial. Així, tenim notícia del nomenament del monjo Pau, prou conegut per altres documents,²⁰ com a sagristà del monestir de Ripoll fet per l'abat Oliba l'any 1044 (doc. 23). La sentència pronunciada l'any 1051 pel vescomte Guillem Adalbert de Tatzó a favor del monestir de Ripoll, al qual li foren restituïts uns predis situats en el comtat de Rosselló, ens informa que aquests predis ja havien estat reclamats pels abats Oliba i Pere, successivament (doc. 24). I una execució testamentària de l'any 1076, duta a terme pels marmessors de Folc Guisad de Lluçà, que eren la seva muller Maiasèn, el seu fill Guillem Folc i un tal Guilabert Sal·la, els quals feren donació al monestir de Ripoll d'uns masos i d'uns molins, ens fa saber que Oliba, com a abat de Ripoll, havia infeudat a l'esmentat Folc Guisad de Lluçà, fill d'Oda, uns molins que el monestir tenia en el riu Ter, dins el terme parroquial de Sant Quirze de Besora (doc. 27).²¹

En el complement de l'inventari dels documents del monestir de Ripoll que s'inclou en l'apèndix A del present article, format per 14 regests, hi ha donacions i vendes dels anys de l'abadiat d'Oliba, sense que hi sigui esmentat expressament. Tampoc se l'esmenta en els 58

19. Vegeu, a més dels documents esmentats, *Dipl.*, doc. 53, p. 78.

20. Vegeu especialment *Dipl.*, text 14, p. 414-415.

21. No s'ha de confondre Folc Guisad de Lluçà amb el seu nebot Folc Sunifred de Lluçà, monjo de Ripoll. Sobre els senyors de Lluçà, vegeu PLADEVALL, A., *El monestir de Santa Maria de Lluçà*, Barcelona, 1969, p. 23-26.

documents del monestir de Cuixà recollits en l'inventari de l'apèndix B. No obstant això, contribueixen a fer conèixer més bé l'activitat dels dos monestirs en el temps que compartiren el govern de l'abat Oliba, així com la identitat d'alguns dels monjos que formaven part d'una o altra de les comunitats monàstiques i d'alguns laics que s'hi relacionaren.

DOCUMENTS REFERENTS A OLIBA BISBE

Segons Olzinelles, l'abat Oliba ja es titulava bisbe electe el 18 de desembre de 1017 (doc. 14), dos mesos abans de la mort del seu antecessor, el bisbe Borrell de Vic, que morí a Girona el 24 de febrer de 1018, segons l'estudi de Mundó publicat el 1969.²² La data de la mort del bisbe Borrell i l'estudi de Mundó són esmentats en el *Diplomatari d'Oliba* dins el comentari del document del 26 de gener de 1018 (*Dipl.*, doc. 53), en què també s'esmenta Oliba com a bisbe electe. En el comentari s'afirma que Oliba «degué ésser elegit entre el 9 de setembre i el 18 de desembre de 1017», sense incloure una explicació d'ambdues dates i remetent només a l'estudi de Mundó. El 9 de setembre correspon a l'endemà de la mort del comte Ramon Borrell, el traspàs del qual, segons la hipòtesi de Mundó, hauria ocorregut el 8 de setembre de 1017. El 18 de desembre és la data del document ripollès regestat per Olzinelles i citat per Mundó com a formant part del *diplomatari olibà* així: «JUNYENT, *Diplomatari*, doc. 46 bis provisorí». En el *diplomatari definitiu*, però, no hi figura.

El document de restauració i dotació de la canònica de la catedral de Girona, datada el 20 de novembre de 1019, fou publicat per Baluze el 1688, però en l'edició ometé la subscripció del bisbe Oliba, el qual, bé que no consta entre els assistents a l'acte, estampà posteriorment la seva firma en el pergami (doc. 15). L'omissió de Baluze fou el motiu, probablement, que la subscripció tampoc fos recollida en el *Diplomatari d'Oliba*, malgrat que Villanueva la recuperà en la nova edició que féu del document i deixà constància del descuit de Baluze.²³

22. MUNDÓ, A. M., «La mort del comte Ramon Borrell de Barcelona i els bisbes de Vic Borrell i Oliba», *Estudis d'Història Medieval* (Barcelona), vol. I (1969), p. 3-15. Article reproduït dins MUNDÓ, A. M., *Obres completes*, vol. I, Barcelona, 1998, p. 333-345.

23. VILLANUEVA, *Viage*, 1850, vol. 12, p. 317, nota (a): «Deest in Marc. Hisp».

L'any 1025 sant Ermengol, junt amb dos testimonis més, feia públic el testament de la seva mare, Guisla de Lluçà, vescomtessa de Conflent, la qual havia disposat, entre els seus llegats, que es donés una egua al bisbe de Vic, és a dir, al bisbe Oliba (doc. 17).²⁴ El document, inclòs en el cartulari de la Seu d'Urgell, no fou editat fins al 1981 per Baraut, cosa que explica que la simple notícia del llegat testamentari esmentat no fos recollida per Junyent.

El bisbe Oliba fou marmessor del levita Guillem de Mediona, canonge de la seu vigatana, mort en combat contra els sarraïns a començ del mes de setembre de 1033, segons que es féu constar en publicar-se el seu testament el 16 de setembre i el 5 d'octubre del mateix any (docs. 19 i 20). Els dos pergamins originals, mutilats per l'incendi de l'Arxiu Episcopal de Vic de 1936, han estat restaurats i llurs textos han estat editats dins el *Diplomatari de la catedral de Vic*, de manera que ara es poden substituir la notícia i l'edició parcial, respectivament, referides a l'any 1034 i aparegudes en el *Diplomatari d'Oliba*, on els originals es donaren per perduts.

En el testament d'un levita anomenat Gerbert, de l'any 1036, conservat fins al 1835 al monestir de Ripoll, constava que havia elegit marmessors el bisbe Oliba i el seu nebot Guifré, bisbe de Carcassona (doc. 21). I en el testament d'Eribau de Cardona, bisbe d'Urgell, datat el 22 d'octubre de 1040 i guardat en el seu pergami original a l'Arxiu Diocesà de Girona, consta que llegà al bisbe Oliba l'anell «qui fuit Arnaldi Mironis» (doc. 22), dada comentada per Junyent en el *Diplomatari d'Oliba* per constar també en l'acta de publicació del testament episcopal, datada l'1 de maig de 1041 (*Dipl.*, doc. 145). L'anell «qui fuit Arnaldi Mironis» havia anat a parar, no sabem en quin moment, a mans del bisbe Eribau i ara, en testar, el llegava al bisbe Oliba. Junyent suposà que el primer propietari de l'anell havia estat Arnau Mir de Tost, marmessor del bisbe Eribau. Els vincles amicals d'Arnau Mir i de la seva muller Arsenda amb Oliba són prou coneguts, de manera que la suposició de Junyent sembla la més lògica. En tot cas, però, els mots «qui fuit» s'han d'interpretar en referència a la primera propietat de l'anell i no pas a la defunció del

24. Sobre la família de sant Ermengol, vegeu ara BERTRAN I ROIGÉ, P., «Ermengol d'Urgell (1010-1035): l'obra d'un bisbe del segle XI», dins *Sant Ermengol, bisbe d'Urgell (1010-1035. Història, art, culte i devocions*, la Seu d'Urgell, 2010, p. 11-93.

seu primer propietari, Arnau Mir, atès que aquest senyor de Tost no morí fins al 1071.²⁵ És possible que Arnau Mir de Tost hagués pogut regalar l'anell al bisbe Eribau amb motiu de la seva ordenació episcopal l'any 1036.²⁶

En documents pòstums trobem també algunes notícies referents a l'activitat episcopal d'Oliba. En la venda feta l'any 1060 per Guillem Argemir, canonge vigatà, de la casa que tenia prop del cementiri i del cloquer de la catedral de Vic, féu constar que la tenia «per vocem beneficii domni Olive episcopi» (doc. 25). L'any 1064 el bisbe Guillem de Balsareny, nebot i successor d'Oliba, confirmà al sagristà i jutge Guillem la possessió d'un alou en el terme del castell de Montbui, la compra del qual l'havia feta amb llicència de «domnus Oliva, episcopus antecessor meus, cui sit requies» (doc. 26).

UN TEXT QUE S'HA EXCLOURE

En l'apartat dedicat als textos i notícies referents a Oliba, Junyent i Mundó hi inclogueren una «Lletra de Joan de Fleury (?) al monjo Arnau», datada «c. [circa] 1023» (*Dipl.*, text II-2, p. 388-389). La lletra comença així: «Tocius philosophie nitore decorato domno A., egregio philosopho». La inclogueren, com deixaren aclarit en el comentari de la lletra, perquè Rudolf Beer havia identificat la inicial A del text amb la d'Arnau, escolàstic de Ripoll i, segons ell, probablement el secretari d'Oliba.²⁷

La lletra en qüestió és copiada al final d'un quadern que fou del conegut monjo Joan de Fleury, abat que havia estat del monestir de Santa Cecília de Montserrat.²⁸ Es tracta del quadern que actualment és inclòs en el ms. lat. 2858 de la Bibliothèque nationale de France, procedent del monestir de Fleury. La lletra hi és copiada just després

25, Sobre Arnau Mir de Tost, vegeu SANAHUJA, P., «Arnau Mir de Tost, caudillo de la reconquista en tierras de Lérida», *Ilerda*, núm. I-IV (1943-1945).

26, Sobre el bisbe Eribau, vegeu BARAUT, C. i altres, «Episcopologi de l'Església d'Urgell, segles VI-XXI», *Urgellia*, vol. XIV (1998-2001), p. 7-136, especialment, p. 41-42.

27, BEER, R., *Los manuscritos del monasterio de Santa Maria de Ripoll*, Barcelona, 1910, p. 59, nota 1.

28, Sobre Joan de Fleury, vegeu BAUTIER, R.-H.; LABORY, G., *André de Fleury. Vie de Gauzlin, abbé de Fleury*, París, 1969, p. 169-171.

de la còpia del breu mortuori de l'abat Abbó, mort assassinat el 13 de novembre de 1004.²⁹

Aquesta darrera dada ens dóna la pista correcta per endevinar que l'egregi filòsof a qui anava adreçada la lletra no era altre que l'abat Abbó de Fleury, autor de nombroses obres filosòfiques.³⁰

III. ELS DOCUMENTS

En tractar-se d'un suplement del *Diplomatari d'Oliba*, la presentació dels documents publicats a continuació és feta a imitació de la que es troba en l'obra de referència. Això no obstant, aquí s'afegeix l'any de l'edició al darrere del títol abreujat de les obres citades. D'altra banda, s'indiquen amb un asterisc les fonts que serveixen per a l'establiment del text i es fa servir el mateix signe al darrere de les firmes que són autògrafes. S'usen els signes [] per incloure les lletres escrites entre línies dels pergamins originals.

La bibliografia citada abreujadament és la següent:

ALART, J.-B., *Cartulaire roussillonnais*, Perpinyà, 1880.

ALTURO, J., «L'acta original del judici celebrat al monestir de Sant Benet de Bages el 14 de juny de 1025 amb assistència del bisbe Oliba recuperada», *Ausa*, vol. XXV/170 (2012), p. 839-845.

BALUZE, E., *Capitularia regum Francorum*, II, París, 1677; Venècia, 1773.

–*Appendix*, dins MARCA, P. DE, *Marca hispanica*, París, 1688.

BARAUT, C., «Els documents, dels anys (...), de l'Arxiu Capitular de la Seu d'Urgell», *Urgellia*, III (1980), p. 7-166 (Anys 981-1010); IV (1981), p. 7-186 (Anys 1010-1035); V (1982), p. 7-158 (Anys 1036-1050).

BOLÒS, J., *Diplomatari del monestir de Sant Pere de la Portella*, Barcelona, 2009.

CARRERAS CANDI, F., *Argentona històrica*, Barcelona, 1891.

29, La darrera edició del breu mortuori d'Abbó és la de DUFOUR, J., *Recueil des rouleaux des morts (viiiè siècle-vers 1536)*, vol. I, París, 2005, núm. 64, p. 80-82.

30. Sobre Abbó de Fleury, es poden consultar els recents estudis publicats per RICHÉ, P., *Abbon de Fleury, un moine savant et combatif (vers 950-1004)*, Turnhout, 2004, i per DUFOUR, A.; LABORY, G. (coord.), *Abbon, un abbé de l'an mil*, Brepols, 2008, amb tota la bibliografia sobre el personatge que hi citen.

DEVIC, C.; VAISSÈTTE, J., *Histoire générale de Languedoc*, Tolosa de Llenguadoc, 1872-1904.

FELIU, G.; SALRACH, J. M. (dir.), *Els pergamins de l'Arxiu Comtal de Barcelona de Ramon Borrell a Ramon Berenguer I*, Barcelona, 1999.

FREEDMAN, P., «Un document del comte Oliba abans de la seva entrada en religió», *Ausa*, vol. XXI-151 (2003), p. 23-28.

–«A Charter of Oliba from before His Entry into Religious Life», dins *The Experience of Power in Medieval Europe, 950-1350*, ed. R. F. Berkhofer III, A. Cooper, A. J. Kosto, Aldershot (UK), 2005, p. 121-127.

GROS, M. S., «La biblioteca particular del sacerdot i jutge Salomó», *Revista Catalana de Teologia*, vol. XXVI-1 (2001), p. 51-70.

MARQUÈS, J. M., *Cartoral, dit de Carlemany, del bisbe de Girona (s. IX-XIV)*, Barcelona, 1993.

MERINO, A., *España Sagrada*, vol. 43, Madrid, 1819.

ORDEIG, R., *Diplomatari de la catedral de Vic (segle XI)*, Vic, 2000-2010.

PONS GURI, J. M.; PALOU, H., *Un cartoral de la Canònica agustiniana de Santa Maria del castell de Besalú (segles X-XV)*, Barcelona, 2002.

RIUS, J., *Cartulario de «Sant Cugat» del Vallés*, Barcelona, 1945-1947.

SANTAMARIA, J., *Memòries del monestir de Sant Pere de la Portella i de tot el seu abadiat i baronia*, Solsona, 1935.

SOBREQUÈS, S.; RIERA, S.; ROVIRA, M., *Catalunya carolíngia*, vol. V: *Els comtats de Girona, Besalú, Empúries i Peralada*, Barcelona, 2003.

VILLANUEVA, J., *Viage literario a las iglesias de España*, Madrid-València, 1803-1852.

Sal·la, bisbe [d'Urgell], en virtut de la seva potestat episcopal i amb el consens dels bisbes Vives de Barcelona i Eimeric [de Roda de Ribagorça], excomunica totes les esglésies dels comtats de Cerdanya i de Berga i les sotmet a interdicte fins que no li siguin restituïdes. Els tres bisbes excomuniquen també tots els homes, tant clergues com laics, que raptaren les parròquies d'ambdós comtats i en robaren els censos, però exclouen de l'excomunió la comtessa Ermengarda i els seus fills, mal aconsellats pels homes esmentats. Romandran excomunicats fins que no acudin amb una digna satisfacció i esmena al davant de l'altar de Santa Maria de la seu episcopal i del bisbe Sal·la.

[991, vers 22 de febrer]

A* –Original: La Seu d'Urgell, Arxiu Capitular, perg. núm. 135. Al dors: «Excomunicacio qua fecit episcopus Salla in comitatu Cerritanie» (s. XIII).

a –BALUZE, *Capitularia*, vol. II, 1677, cols. 677-678; 2^a ed. 1773, cols. 467-470, ex A.

b –VILLANUEVA, *Viage*, 1821, vol. 10, ap. XXII, p. 278-280, ex A.

c –BARAUT, «Els documents», III (1980), ap. 224, ex A.

Ortodoxorum catholicorum patrum divinitusque inspiratorum kanonum promulgavit auctoritas per universas provincias per ingruentibus ecclesiasticis fluctuacionibus, ut nullus episcopus, sacerdos aut aliquis fidelis ordo ecclesiasticus se presumat vindictam exercere in armis carnalibus nisi tantum in oratione et virtute Spiritus Sancti et kanonica damnatione feriat. Quod autem sedes episcoporum et tronus speculationum et potestatem iudicandi et solvendi atque ligandi a Domino est illis datam atque concessam, sicut ipse Salvator in evangelio ait: «Quodcumque ligaveritis super terram, erunt ligata et in celo; et quodcumque solveritis super terram, erunt soluta et in celo».¹ Et alibi: «Accipite Spiritum Sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; et quorum retinueritis, retenta sunt».²

Ideo ista percolimus, karissimi, ut intellegatis potestatem episcoporum vestrorum in eis que Deum veneremini et eos, ut animas vestras diligatis, et quibus illi non comunicant non comunicetis et quos eiecerint non recipiatis. Multum enim timenda est sententia episcoporum quia a Domino conlata est illis potestas ligandi atque solvendi.

Ob hoc igitur ego Salla, indignus non meis meritis sed nutu Dei episcopus, tanta audita sanctorum patrum kanonum instituta, cum consensu et adiutorio domni Vivani, Barchinonensis episcopi, seu etiam domni

Aimerici episcopi, cum kanonicorum et sacerdotum nostrorum necnon et abbatibus vel monachorum suffragia accensi flamma Spiritus Sancti excommunicamus atque alligamus omnem episcopatum Cerdaniensis vel Berchitanensis ad Patrem et Filium et Spiritum Sanctum et omnes ecclesias qui in predictos comitatos sunt, tam precipuas quam suffraganeas qui infra [eius] ipsos terminos vel in eius termines sunt, ut non habeat ibidem nullum ministerium sacerdotalem factum, nisi per nostra absolutione aut per nostra propria voluntate, de feria III post dominica I de XL^{ma} inantea usquequo predictus episcopatus redditus sit ad³ Sancta Maria et in nostra sit potestate cum ipsas parrochias quod nobis abstulerunt vel rapuerunt et cum ipsos oblatos qui exinde exierunt.

Verumtamen sciatis quia ipsa comitissa, domna Ermengards, cum filios et filias suas, nec excommunicamus nec nullius vinculo kanonice damnationis contra eos facimus, sed tantum omnes homines, tam clericos quam laicos, qui hanc nequiciam tractaverunt adversus sancta Dei Ecclesia et consilium dederunt ad ipsa comitissa et filios suos de hanc maximum peccatum et vastatores fuerunt atque raptores et fraudatores vel sacrilegi et fures, sicut Iuda proditor.

Hos tales presumptores et ecclesiis Sancte Marie raptores vel suarum facultatum alienatores, exceptus ipsa comitissa cum filios suos, nos supradicti Salla presul et Vivas gratia Dei episcopus et Aimericus episcopus, cum kanonicorum et sacerdotum nostrorum sive cum abbatibus vel suffragia monachorum, excommunicamus eos ad Patrem et Filium et Spiritum Sanctum et per omnes ordines angelorum et arcangelorum et omnes virtutes celorum sive per omnes patriarchas et prophetas et per omnes apostolos et martires vel confessores et per omnes sanctos Dei sic eos excommunicamus et anatematizamus atque abominamus et alienamus eos atque abiecimus a liminibus sancte Dei ecclesie et segregamus eos a corpus et sanguine Domini nostri Ihesu Christi et a consorcio christianorum fidelium usque ad dignam satisfactionem et emendationem veniant ante altare Sancte Marie sedis Vico et coram Salla episcopo. Ita permaneant excommunicati et abhominati, sicut iam supradictum est, in secula seculorum, amen.

(Monograma) Salla.

1. Mt. 18, 18. – 2. Ioan. 20, 22-23. – 3. ad *repetit en el canvi de ratlla*.

En aquest decret no hi ha clàusula de datació. Això no obstant, podem datar-lo del 991 gràcies a un document atorgat sens dubte al mateix temps que el present i publicat en el Diplomatari d'Oliba, doc. 14. D'altra banda, com que en el text d'aquest es parla que el culte en les esglésies cerdanes i berguedanes haurà de cessar des del tercer dia després del primer diumenge de Quaresma i aquest diumenge de l'any 991 s'escaigué el 22 de febrer, cal deduir que aquest decret devia promulgar-se poc abans o a l'entorn d'aquest dia.

2

Oliba, comte, ven al prevere Sigfrid i al seu germà Langobard l'alou que té per compra feta a l'esmentat prevere en el comtat de Berga, al castell de l'Areny, per l'equivalent de cent vint sous. El comte Guifré [germà d'Oliba] subscriu l'escriptura.

996, 2 de novembre.

A*—Original: Saragossa, Archivo Histórico Provincial, Casa Ducal de Híjar, V-12-1 (Fondo Joch).

a —FREEDMAN, «Un document del comte Oliba», 2003, amb facsímil, p. 23-28.

b —FREEDMAN, «A Charter of Oliba», 2005, p. 121-127.

In nomine Domini. Ego Oliba, gratia Dei comes, vinditor sum tibi Segfredo presbitero et fratri tuo Langobardo. Per hanc scripturam vinditionis mee vindo vobis alodem meum proprium, id est casas, casalibus, curtis, palomariis, ortis, ortalibus, areis, terris, vineis, arboribus pomiferis necnon et inpomiferis, eremis cultis atque incultis, silvis, pratis, pascuis, molendinis, molendariis, aquis, aquarum ductibus et reductibus, necnon et garricis, qui mihi advenit per comparacionem de te Segfredo.

Et est omnia hec in comitatu Bergitano, in castro Adalasindo, et habet afrontationes: de I parte in locum que vocant ad ipsa Lobera, et de alia in termino de villa Rodgarios, et de III in villa Rosedo, et de IIII in Castellaraco. Quantum infra istas afrontationes tu mihi vendidisti, ita et ego vindo vobis suprascripta omnia, sicut in ipsa scriptura resonat quod tu mihi fecisti, ab integrum, cum exiis et regressiis earum, pro precio solidos CXX in rem valentem, et est manifestum.

Et qui ista karta inquietare voluerit, non hoc valeat vindicare, sed conponat hec omnia in duplo cum omni sua inmelioratione. Et inantea ista karta firma permaneat omnique tempore.

Facta karta vinditione IIII nonas novembri, anno I quod Radbertus rex regnandi cepit exordium.

Oliba, gratia Dei comes +*, qui hanc karta feci et testibus firmare rogavi. Sig+num Raimundus. Sig+num Bonifilius. Sig+num Seniofredus. Sig+num Teudericus. Sig+num Radulfus. Sig+num Arnaldus. Sig+num Iozfredus. Wifredus SSS.* SSS. Wimara iudice SSS.* + Wifredus, gratia Dei comes.¹

SALOMON LEVITA, qui hanc karta vinditionis scripsit et sub SSS. die et anno quo supra.

1. Aquesta subscripció és de la mà de l'escrivà, no pas del comte Guifré, el qual es limità a inscriure quatre grossos punts entorn de la creu.

En judici presidit pel comte Oliba i pels jutges Guillem, Guifré i Guimerà, en presència de clergues i laics, l'esmentat jutge Guifré, com a mandatari del bisbe Sal·la d'Urgell, reclama per a l'església de Sant Jaume de Frontanyà els delmes de «Lempedas», retinguts per Segari. Aquest respon que la seva esposa els heretà del seu pare, el difunt Ennegó, anomenat Falcuç. El jutge Guifré aporta el testimoni de tres personatges, els quals, després de jurar damunt l'altar de l'església de Sant Quintí [prop de Vilardanó], situada en el comtat d'Osona, en la vall de Ripoll, declaren que els delmes havien pertangut durant més de trenta anys a la seu urgel·litana i als bisbes Guisad i Sal·la.

997, 30 de novembre.

[A] – Original perdut.

B* – Còpia del s. XIII: La Seu d'Urgell, Arxiu Capitular, «Liber dotaliorum», I, f. 173v-174, doc. 520.

a –BARAUT, «Els documents», III (1980), ap. 252, ex B.

Condiciones sacramentorum ad quarum presentia residebat Oliba, gratia Dei comes, et iudices Wilelmus et Wifredus et Wimara vel in presentia Odgotrii levite et Barone et Olibane, sacerdotes, et laicorum nobilium, id est Eldemarus, Bardina et Raimundus et Bernardus et Arnaldus et Miro et Oliba et Dachobertus, et aliorum bonorum hominum qui ibidem aderant. In eorum presentia testificant testes prolati quas profert predictus Wifredus, iudex, qui est assertor vel mandatarius de Sallane, sedis Sancte Marie Urgillitensis presule, ad comprobandas ipsas decimas de Lempedas que pertinent ad domum Sancti Iacobi de Fronteniano, que subdita est sedis Sancte Marie suprascripte, unde Segarius per vocem uxoris sue intencionem habebat cum supradicto presule.

Et dixit in suis responsis quia hereditare eas debebat uxor eius per vocem de genitore suo, condam Ennegone, cui aliud fuit vocabulum Falcucione. Et nos, suprascripti iudices, interrogavimus eum si possit probare eas per testes aut per aliquod inditium¹ veritatis ad proprium sue uxoris et dedimus ei ex hoc placitos legitimos², sed ipse in ipsum placitum non ostendere nobis nec aliquos testes nec ullum indicium³ veritatis per quod legitime eas possit deffendere ad proprium sue uxoris.

Interrogavimus ergo et Wifredum iudicem, adsertorem de supra inserto episcopo, si posset hoc probare aut per testes aut per scripturas quod ipse decime debuissent esse de Sancta Maria aut non. Et proferuit se predictus Wifredus, iudex, cum suis testibus legitimis ante nos in ipso placito. Et nos, supradicti iudices, altercavimus de hoc inter nos et

invenimus in libro II sententiam continentem hec: «Si vero ordinante iudice una pars testes adduxerit et dum oportuerit eorum testimonium debere recipi, pars altera de iudicio se absque iudicis consultum subtraxerit, liceat iudici prolatos testes accipere, et quod ipsi testimonio suo firmaverint ille qui eos protulit sua instantia consignare».⁴

Hec autem sunt nomina testium qui hoc testificant sicuti et iurant, id est Agila et Adovarius sacerdotes et Chintila laicus. Iurati autem dicimus in primis per Deum, patrem omnipotentem, et per Iesum Christum, filium eius, Sanctumque Spiritum, qui est in trinitate unus et verus Deus, et per hunc locum veneracionis Sancti Quintini, martiris, cuius baselica sita est in comitatu Ausona, in valle Riopullo, in locum que vocant ipsa Turre, supra cuius sacrosancto altario has condiciones manibus nostris contingimus vel iurando contangimus quia nos, suprascripti testes, scimus et bene in veritate cognoscimus et oculis nostris vidimus predictas decimas tenentes vel possidentes ad predictam sedem Sancte Marie per XXX^a annos seu et amplius necnon et ad episcopos regentes eam, id est ad condam Wisadum episcopum et ad Sallanum episcopum, et ad Pontium archilevitam cuius ex potestate evasit eas Segarius. Et hoc quod dicimus recte et veraciter testificamus atque iuramus super hancnixum iuramentum in Domino.

Late condicione II kalendas decembris, anno II quod obiit Ugo rex.

Agilus presbiter SSS, Adoverus presbiter SSS, Sig+num Chintila, nos testes sumus qui hunc iuramentum iuramus. Sig+num Radulfus. Sig+num Wisando. Sig+num Barone. Sig+num Frugellus. Sig+num Oliba. Sig+num Wisadus. Bera presbiter SSS. SSS Wimara iudice, qui hunc sacramentum recepi (*Crismó*). SSS Wifredus iudex SSS. Oliba, gratia Dei comes, +. Ego Wilelmus, iudex, huius edictionis tactu necessitate oculorum signoque impressionis corroboro +.

Salomon levita, qui hanc condicionem scripsit et sub SSS die et anno quod supra.

1. iuditium A. – 2. letigitimos A. – 3. *Corregeix* inddicium A. – 4. Cf. *Liber Iudicum Popularis*, II. 1. 25.

El comte Bernat concedeix al monestir de Sant Genís i Sant Miquel de Besalú la vil·la dels Balbs amb la seva església, les esglésies de Sant Corneli i de Sant Quintí [a la Vall d'en Bas], uns masos a Tortellà i a la Carrera [a la Vall de Bianya] i un alou a Prujà [terme de Montagut], tot ubicat en el comtat de Besalú. Oliba, comte, subscriu el document.

999, 28 de març.

[A]– Original perdut.

B*–Còpia del s. xv: Barcelona, Arxiu del Col·legi d'Advocats, «Llibre de Privilegis», f. 9v-10, ex A.

C – Còpia del s. xviii: Barcelona, Biblioteca de Catalunya, Arxiu, caixa 1, núms. 9112-9113, f. 1-1v.

a – PONS GURI, *Un cartoral de Besalú*, 2002, doc. 11, p. 40-41, ex B.

b – SOBREQÜÉS, *Catalunya carolíngia*, 2003, vol. V, doc. 614, p. 521-522, ex B.

In nomine Domini. Ego Bernardus, gratia Dei comes nutu ac voluntate eterni iudicis, pro remedio anime mee et parentum meorum, dono, dimitto ac concedo Domino Deo et Sancto Genesio et Sancto Michaeli archangelo, quorum altaria fundata esse patentur infra muros castris Bisulduni, scilicet villam quam dicunt Balbos cum ipsa ecclesia, cum decimis et primiciis et pertinentibus, cum fines et terminos et omnes illius adiacencias, cultum vel heremum, et boschos ad predicta villa pertinentes, pratis et pascuis similiter ei pertinentibus.

Iterum concedo ad prelibatos sanctos ecclesiam Sancti Cornelii que est sita in monte Gurni cum alias ecclesias que ibidem sunt, cum omnem alodem quem ubique habent et cum omnes boscos eis pertinentibus.

Iterum concedo ecclesiam Sancti Quintini cum ipso alode quem habet, id est, casas et curtes, terras et vineas et boschos, pratis et pascuis in ibidem loco vel ubique ei pertinentibus, que est sita in Basso et in ipso boscho de Pugo Pardinis.

Et iterum concedo Domino Deo et supradictis sanctis mansum meum quem habeo in comitatu Bisulduni, infra terminos de villa que dicunt Tortiliano, qui michi advenit per donitum Wamdalgaudi archilevita et est alodium meum cum hominibus et feminabus que ibi sunt vel futuri sunt, cum casis, casalis, curtis, curtalibus, ortis, terris ac vineis, tam cultum quam incultum, omnia et in omnibus ad ipsum mansum pertinentibus, et est mansus supradictus in parochia Sancte Marie de Tortiliano.

Item dono et concedo Domino Deo et prelibatis sanctis mansum

meum de Carrera, qui est alodium meum similiter cum hominibus et feminabus que ibi sunt vel futuri sunt cum domibus et edificiis, terris et vineis, olivariis, viridigariis, boscho, cultum vel incultum, molendina cum illorum caput aquium vel decursium, omnia et in omnibus ad ipsum mansum pertinentibus, qui mansus supradictus est in parochia Sancti Petri de Monte Acuto, in comitatu Bisulduni.

Et iterum dono et concedo alterum alodem meum quod est infra terminos de parochia Sancti Petri de Monte Acuto, quem dicunt Pruiano, qui affrontat: de parte orientis in rivulo quem dicunt Lidercha et de parte meridie terminat in torrente que dicunt Valle Minore et de occiduo in alode Sancta Maria cenobia Riupollo et de parte circii terminat in torrente de valle Canaria.

Quantum infra predictas affrontationes includit quantum nos ibi habemus et meremur habere in terris et vineis, cultis et hermis et silvis et in ceteris edificiis, hec omnia sicut superius resonant cedo et trado in iamdicto loco in dilatione et potestate de predictos sanctos Dei et eius altarios propter honorem Dei et remedium anime mee et parentum meorum et ut me liberet ab adversitatibus cunctis et sic permaneant in supradicto iure mancipati, ut nulla persona clericalis seu laycalis nichil exinde usurpare vel auferre presumat nec ullum servicium ullo homini mortali persolvant nec faciant ipsi clerici qui ibidem Deo militanti nec illorum successores nec homines eorum clerici sive laici quos a me vel a predecessoribus meis habuerunt. Quod si ego donator aut ullus homo vel femina hanc donationem largitionis temerare conaverit aut invaserit, omnipotens Deus unacum sanctis suis ei resistet Datan et Abiron sibi iudicium sentiat et ad instar eorum in infernum vivus descendat et insuper sacrilega ultione feriatur.

Facta hec donatio V^o kalendas aprilis, anno III Roberto rege regnante.

S+num Bernardus, Dei gratia comes. Sig+num Congasio. S+num Miro. Oliba, gratia Dei comes.

S+ Ervigius presbiter, cognomento Marcho, qui et iudex, qui hec scripsi cum literis rasis et SSS. die et anno quo supra.

5

Oliba, comte, ven a Guifré [senyor de la Portella] una terra.

1000, 11 d'octubre.

[A] – Original perdut.

[B] – Còpia del s. XVIII, feta per Caresmar, *Instrumenta varia*, vol. 14, f. 376, perduda.

C* – Notícia de 1788-1789: Madrid, Real Academia de la Historia, Colección Traggia, 2 (B-136), f. 102v, núm. 120, ex B.

«D. Oliba conde vende a Wifredo una tierra.
Facta carta V idus octobris, anno V regnante Raudeberto rege».

6

Oliba, comte, ven a Guifré [senyor de la Portella] un alou anomenat les Artigues. Subscriuen el document, a més d'Oliba, el vescomte Bardina i altres.

1002, 31 de gener.

[A] – Original perdut.

[B] – Còpia del s. XVIII, feta per Caresmar, *Instrumenta varia*, vol. 14, f. 372, perduda.

C* – Notícia de 1788-1789: Madrid, Real Academia de la Historia, Colección Traggia, 2 (B-136), f. 101, núm. 116, ex B.

«Oliba conde vende a Wifredo un alodio, *id sunt ipsas Artigas*.
Facta carta venditionis 2º kalendas Febroarii, anno VI regnante Raudeberto rege.

Firma el conde y Bardina vizconde y otros.
Reimundo presbítero notario».

7

Oliba, comte, ven a Guifré [senyor de la Portella] un altre alou en el comtat de Berga, en el terme del castell de Frontanyà, en el lloc anomenat la Vila, per cent sous.

1002, 31 de gener.

[A] – Original perdut.

[B] – Còpia del s. XVIII, feta per Caresmar, *Instrumenta varia*, vol. 14, f. 373, perduda.

C* – Notícia de 1788-1789: Madrid, Real Academia de la Historia, Colección Traggia, 2 (B-136), f. 101, núm. 117, ex B.

«El mismo Oliba vende a Wifredo otro alodio *in comitatu Bergitano, in appendicio de castro Fronteniano, in locum quem dicunt ipsa Villa*, por cien (*signe*).

Facta carta etc. 2º kalendas Febroarii, anno 6 regnante Raudeberto rege.

Firman los mismos y el mismo notario».

8

Oliba, comte, dóna a l'església de Sant Genís del castell de Besalú i al seu capellà Adalbert la casa dominical que té a Ripoll, a la vil·la Batet. Fa la donació per a la salvació de la seva ànima i de les ànimes dels seus pares i germans.

1003, 27 de juliol.

[A] – Original perdut.

B* – Còpia del segle XV: Barcelona, Arxiu del Col·legi d'Advocats, «Llibre de Privilegis», f. 15, ex A.

a – PONS GURI, *Un cartoral de Besalú*, 2002, doc. 16, p. 49-50, ex B.

Humana fragilitas monendi metu sollicite debet considerare et semper terminum vite sue suspectum habere, ut de contemplatione illius huius seculi blanditia restringat. Scriptum est enim: «In omnibus operibus tuis memorare novissima tua et in eternum non peccabis. Venturi exitus ignorantia incerta est. Et dum mori quisque non existimat tollitur unde unusquisque festinet ne in iniquitatibus rapiatur simula finiatur vita cum culpa».

Propterea ego Oliba, comes, qui ultimum die timeo et beatissimi Genesii suffragiam poscho, ut me in die extremo velocius in auxilium occurrat. Et ob hanc amorem dono ei domum meam dominicam quam habeo in Riopullo, in villa Betedo, quem Adalbertus, qui est capellanus de ipsam domum Sancti Genesii de castrum Bisulduno, tenet ipsam domum dolenicam cum terminibus et affrontationibus suis et quantum ad eam iuste attinet ab integrum dono et iugiter permansura sine ullius contradictione concedo.

Propterea dico dominicam, quia usque huc censum de ipsam domum procedentem per meum dominicum tenui, sed de hunc inantea diem vocem quam ibi habeo vel habere debeo Sancti Genesii, propter animam meam et genitoris genitricisque mee et I carissimis fratribus meis perpetualiter trado, ut quicquid agere vel facere voluerit in Dei nomine liberam potestatem habeat.

Quod si ego donator aut alicuius hominis viventis contra hanc donationem ad irrumpendum venisse temptaverit, quod iniuste cogitaverit impleri nutu Dei prohibeat, et per hanc presumptionem supradicta omnia, sicut sancti patres sanxerunt, a Sancti Genesii in quadruplum componat. Et si hoc despexerit, iram Dei omnipotentis incurrat et repentinam mortem accipiat, et cum Iuda apostata contubernium eternaliter habeat. Et inantea ista donatio per tempora omnimoda suam firmitatem in omnibus obtineat.

Facta ista scriptura donationis VI kalendas augusti, anno VIII quo Rogbertus rex exordium regnandi sumpsit in Francia.

Oliba, gratia Dei comes +, qui ista scriptura donationis fieri iussi, et testes firmare rogavi. Salomon sacer. [...]¹

Durandus presbiter, qui ista scriptura donatione scripsit et sub die et anno quod supra.

1. *Espai en blanc. En l'original devia haver-hi les mateixes subscripcions que en l'escriptura de donació a Serrateix, data el mateix dia (cf. Diplomatari d'Oliba, doc. 32).*

Ermengarda, comtessa [de Rosselló], dóna a Sant Martí del Canigó, a l'abat Esclua i als monjos, l'alou que té en el comtat de Rosselló, al Vallespir, en el suburbi d'Elna, dins els confins de Salaó i de Llupià. Afronta amb un alou del comte Oliba.

1007, 3 de maig.

A –Original: Perpinyà, Arxiu departamental dels Pirineus Orientals, perg. del monestir del Canigó.

B – Còpia del s. XII: Perpinyà, Arxiu departamental dels Pirineus Orientals, perg. del monestir del Canigó.

a* –ALART, *Cartulaire roussillonnais*, 1880, doc. XXIII, p. 39-40.

In nomine Domini. Ego Ermengardis, gratia Dei comitissa, donatrix sum Domino Deo et ad Sancto Martino monti Kanigonis sito et tibi Scluano abate et monachis ibidem manentibus. Dono atque concedo alodem meum proprium, qui michi advenit per parentorum meorum vel per comparacione sive per qualicumque voce. Est autem iste alaudus in comitatu Rossilionense sive in Valle Asperi, in suburbio Helenensi, infra fines et terminos de Salaoni sive Lupiani, in locum quem voccant Kasals Borrals sive Garriga de Bosra. Est autem prefatus alodus modiades quinque de garriga. Et afrontat: de parte orientis in ipsa via monneresca de Pudols et vadid ad Soler, et de meridie in alaude de Segoino vel de suos heredes, et de occidente in Sancti Petri, et de parte [a]quilonis in alaude de Olibane comite, in ipsa strada Conflentana que pergit ad Estanner vel ubique. Quantum infra istas quatuor afrontaciones includunt sic dono Domino Deo et Sancto Martino et tibi, Scluano abate, et monachis ibi manentibus, quantum habeo vel abere debeo, totum ab integrum, cum exiis vel regressiis suis sine ullo engan propter remedium anime mee vel parentorum meorum et ut possimus consequi Domini misericordiam atque evadere penas inferni. Si quis contra istam kartam donacionis vel concessionis a me editam venerit ad inrumpendum, non hoc valeat quod requirit sed componat in duplo. Et hec karta firma et stabilis permaneat et non sit disrupta.

Facta karta donacionis vel largicionis quinto nonas maias, anno XI° regnante Rumberte rege.

Sig+num Ermengardis, gratia Dei comitissa, qui hanc kartam scribere feci et testes firmare rogavi. Sig+num Balderico. Sig+num Languardus. Sig+ Segoinus. Elpericus presbiter +. Adiutor presbiter +. Guistrimirus levita +.

Adulfus presbiter, qui hoc rogatus scripsit vel sub scripsit sub die et anno + quo supra.

Salomó, sacerdot i jutge, dóna al monestir de Santa Maria [de Ripoll] els alous que té per herència i per compra feta al comte Oliba en el comtat d'Osona, a la vall de Ripoll, a la vil·la Batet, i en el comtat de Berga, en el lloc anomenat Casserres. Fa la donació amb el pacte que els tinguin els hereus del seu germà Esteve mentre visquin a canvi de lliurar anualment dues lliures de cera al monestir.

1017, 20 de febrer.

[A]–Ripoll, Arxiu Monàstic, pergami autògraf, segons el monjo B. Ribas (cf. B).

B* – Còpia del s. XIX *in.*, feta per B. Ribas: Barcelona, Reial Acadèmia de Bones Lletres, vol. 3-III-8, J. SALAT, *Tomo tercero de las Monedas*, quadern vuitè, f. 4v, ex A.

a –GROS, «La biblioteca», 2001, núm. 1, p. 69, ex B.

In nomine Domini. Ego Salamon, sacer et iudex. Magnum mihi et satis licitum esse videtur domum Dei edificare et de meis rebus honorare voluntarie et spontanee. Igitur ego, iamdictus Salamon, dono domui Sancte Marie alodem meum proprium, id est casas, casalibus, ortis, ortalibus, terris, vineis, garricis, pratis, pascuis, arboribus, vieitibus et reductibus, cultum vel eremum, qui michi advenit per parentorum vel per comparationem Olive comitis vel per qualicumque vocem. Et est in comitatu Ausona, in valle Riopullo, in villa Beted. Et affrontat: de una parte in Luto Nigro, et de II in Fonte Cuperta, de III in flumine Tezer, et de IIII in rivo Arcsamala. Et in alio loco, in comitatu Bergitano, in loco quem vocant Castrum Serras, ad ipsas Planas, dono ei similiter meum alodem quod Oliva michi dedit. Qui affrontat: de I parte in strada, et de II in cabo rego, et de III in serra, et de IIII in strada que pergit ad ipsa serra. Quantum istas affrontationes includunt sic dono predicta omnia domui Sancte Marie ab integrum, cum exiis et regresii earum, in tali tenore ut mea posteritas teneat et possideat vel cui ego eum devitabero predictos alodes, et donent Sancte Marie per singulos annos libras II cere dum ipsi advixerint; similiter posteritas illorum vel si legitimos filios habuerit. Quisquis legitimus heres remanserit aut ex fratre meo Stephano aut ex his cui debitatus est predictus ubique alodes cum predicto tenore teneat eum et possideat. Quod si ex toto legitimi heredes defecerint, sit dominicus Sancte Marie propter remedium anime domini mei Olive vel mee. Quod si ego donator aut ullus homo hanc cartam inquietare voluerit, non hoc valeat vindicare sed componat domui Sancte Marie in duplo. Et inantea ista carta donationis suam habeat firmitatem.

Facta carta donationis X kalendas marci, anno XXI regnante Rauberto.

Salomon¹ sacer et iudex SSS, qui ista donati[on]em² feci et testibus firmare rogavi. Suniarius presbiter SSS. Wadamirus clericus SSS. Sig+num Suniarius laicus.

Fruia sacer, qui hanc donationem scripsi et SSS sub die et anno quo supra.

1. *Monograma.* – 2. *Manquen les lletres on.*

11

Salomó [sacerdot i jutge] fa oblació al monestir de Santa Maria de Ripoll, en presència de l'abat Oliba, del seu fill Ermengol, anomenat Everard. A més, fa donació de tots els seus llibres i dels alous que havia rebut de l'abat Oliba quan aquest era comte.

[Vers 1017 febrer 20. – Ripoll]

[A] – Ripoll, Arxiu Monàstic, pergami autògraf, segons B. Ribas (cf. B).

B* – Còpia del s. XIX *in.*, feta per B. Ribas: Barcelona, Reial Acadèmia de Bones Lletres, vol. 3-III-8, J. SALAT, *Tomo tercero de las Monedas*, quadern vuitè, f. 4, *ex A*.

a – GROS, «La biblioteca», 2001, núm. 2, p. 69-70, *ex B*.

Cum legaliter sancctum antiquitus teneatur et cautum cum oblationibus domino parentes suos tradere filios in templo domino fideliter servituros, proculdubio hoc de meis filiis faciendum nobis salubriter prebetur exemplum. Idcirco ego Salamon hunc filium meum nomine Ermengaudum, vocatum Everardo, cum oblatione in manu atque petitione altaris palla omnia involuta ad nomen sanctorum quorum reliquie hic continentur, et domini Olive abbatis presentis trado cum testibus regulariter permansurum, ita ut ab hac die non liceat illi¹ collum de sub iugo excutere regule, sed magis eiusdem regule fideliter se cognoscat instituta servare et Domino cum ceteris gratanti animo militare.

Idcirco ego, predictus Salamon, dono domui Sancte Marie Rivipullentis omnes meos libros: I Vitam sancti Gregorii, Prosper, duas Canones, Sententiarum Isidorii cum eius Cronica, Donatum I cum Serviolo et Priscianulo minore ac Renagio vel comentam maiorum partium sive medio titulo. Item alio Priscianulo cum declinationibus eiusdem in duodecim Virgilli versibus, et maiorem Priscianum cum constructionibus et centimentitum, ac Virgilium, sive Iuvenalem, et Boetium de Consolatione, sive de Trinitate, Porfirium et Augustinum. Duo Comenta

Porfiri. Commentum Boetii super Agustinum vel Aristotelem. Bedam cum Sichomachia sive Quintio ac Catone. Centonem in Evangelio, et Sedulium ac Aratorem et Iudicum.

Insuper dono ei omnes meos alaudes quos abbas Oliba, dum aduc esset comes, michi dedit pro iustamodum conventi inscripta eidem Sancte Marie a me facta subnixi. Et ut hec mea traditio inconvulsa permaneat promitto cum iureiurando coram Deo et angelis eius quod numquam per me, numquam per sufectam personam nec quolibet modo per rerum mearum facultates aliquando egrediendi ei de monasterio tribuam occasionem.

Et ut hec petitio firma permaneat manu mea eam firmavi et testibus tradidi roborandam SSS. Salamon.² Suniarius presbiter SSS. Wadamirus [clericus SSS].³

Sig+num Stephani, qui hanc petitionem [scripsi et]⁴ SSS.

1. *Segueixen les lletres de sub iugo excu, suprimides.* – 2. *Monograma. Dibuixat al capdavall.* – 3. *Omet B.* – 4. *Omet B, que transcriu aquesta firma de l'escrivà abans que les firmes dels testimonis.*

A manca de clàusula de datació, cal datar el document present vers una data molt propera, si no la mateixa, de la consignada en el document anterior, en el qual s'indiquen quins eren els alous rebuts del comte Oliba, ara abat, que no vénen detallats aquí.

12

Francemir i la seva muller Guinedella fan una permuta amb Oliba, abat, per la qual li donen una peça de terra que tenen en el terme de Palau, prop de l'alou d'Age, a canvi d'una altra peça de terra a Palau.

1017, 6 de maig.

[A] – Original perdut.

[B] – Còpia del s. XIV, perduda el 1835: Ripoll, Arxiu Monàstic, Cartulari Verd, f. 85.

C – Notícia d'Olzinelles: Vic, Arxiu Episcopal, llig. 2057, ex B.

D* – Notícia d'Olzinelles: Vic, Arxiu Episcopal, llig. 1005, plec III, ex B.

a – Notícia publicada en el *Diplomatari d'Oliba*, doc. 51, p. 75-76, ex C.

«Cart. Verde fol. 85. Francemir y su muger Winedelde permutan tierras con el Abad Oliba, dando a este en apendiente de Palau, cerca el mismo alodio de Agen, 1 pieza de tierra af[ronta] de tres partes con tie-

rras de Sinfrer y de la 4ª con tierra de Sta. María, y recibiendo de dicho Abad 1 pieza de tierra en Palau.

2 nonas Mayo, 21 Roberto».

13

Sinfred i la seva muller Alba fan una permuta amb l'abat Oliba, per la qual li cedeixen cinc peces de terra en el terme de Palau, en l'alou d'Age.

1017, 7 de maig.

[A] –Original perdut, potser el pergamí de Ripoll, Arxiu Monàstic, fons d'Age.

B* – Notícia d'Olzinelles: Vic, Arxiu Episcopal, llig. 1005, plec III.

«Sinfred y su muger Alba permutan con el Abad Oliba y el Monasterio algunos alodios; y dicho Sinfred y su muger ceden 5 piezas de tierra en el pendiente de Palau, en el mismo alodio de Aja; af[ronta] la primera con el torrente que viene de Linars, 2 con tierra de Colter, 3 con tierra de Condemar, 4 con tierra de Sta. María; la 2ª de tres partes con alodio de Sta. María y de la 4 con tierra de Odemir; la 3ª de cuatro partes con el alodio de Sta. María; la 4ª con tierra de Colter, de la 2ª con el agua Araconcio in ipsa plantada, de la 3ª con tierra de Sta. María, y de 4 con la misma [...]; y la 5ª pieza, que es a la misma sierra, de 3 partes con tierra de Sta. María, y de la 4 con tierra de Condemar.

Nonas Mayo, 21 del reino de Roberto».

14

Oliba, abat [del monestir de Santa Maria de Ripoll], s'intitula també bisbe.

1017, 18 de desembre.

[A]– Ripoll, Arxiu Monàstic, «Dispensaria Maior», segons Olzinelles (cf. C). Probablement original.

B* – Notícia d'Olzinelles: Vic, Arxiu Episcopal, llig. 2060, plec 17, p. 2.

C* – Notícia d'Olzinelles: Vic, Arxiu Episcopal, llig. 2061, plec I, bifoli solt, «Abatologio», ex A.

Notícia B:

«Oliva. (...) Se encuentra también una memoria del mismo en que titula ya obispo del día 15 de las calendas de enero del año 22 de Roberto (1017)».

Notícia C:

«*Idem* [Oliva] obispo y abad. 15 calendas enero, 22 Roberto = 18 diciembre 1017. Disp^a maior».

15

Reunits en l'església de Santa Maria de Girona els bisbes Pere de Girona, Ermengol d'Urgell, Deusdedit de Barcelona, Berenguer d'Elna, Adalbert de Carcassona i Ató de Coserans, junt amb diversos abats i molts sacerdots, estatueixen la casa de la canònica, la qual és dotada per l'esmentat bisbe Pere, la comtessa Ermessenda, el comte Berenguer i altres personatges. Oliba, bisbe d'Osona, ho confirma i subscriu l'escriptura de dotació.

1019, 20 de novembre.

[A] – Original perdut.

B – Còpia del s. XII: Girona, Arxiu Capitular, pergs. Roura, núm. 36.

C – Còpia del s. XIII: Girona, Arxiu Diocesà, «Cartoral de Carlemany», p. 32b-36a.

D – Còpia del s. XVII: París, Bibliothèque nationale de France, Collection Baluze, vol. 116, f. 149-151, ex C.

a – BALUZE, *Appendix*, 1688, núm. CLXXXII, cols. 1016-1019, «ex archivo Ecclesiae Gerundensis».

b – MERINO, *España Sagrada*, 1819, vol. 43, ap. XXVIII, p. 425-430, ex a.

c – VILLANUEVA, *Viage*, 1850, vol. 12, ap. XXX, p. 312-317, «ex autogr. in arch. Eccl. Gerunden.» (probablement ex B).

d – MARQUÈS, *Cartoral, dit de Carlemany*, 1993, doc. 79, p. 178-183, ex C.

Cum in nomine sanctae et individuae Trinitatis (...)

Oliba, sancte Ausonensis ecclesie episcopus licet indignus, quod iustum est confirmo SSS.¹

(...)

1. Omet tota la subscripció d'Oliba l'edició a, cosa que fa notar l'edició c.

El bisbe Oliba assisteix a un judici celebrat al monestir de Sant Benet de Bages sobre la possessió d'un alou situat al comtat d'Osona o Manresa, dins el terme parroquial de Sant Andreu de Castellnou de Bages, i reclamat per Onofre, Guilabert i Arnau, fills del difunt Frujà, per haver-lo comprat als esposos Miró i Oruçà. Examinats els documents i els testimonis, els jutges Vives, Bonfill Marc i Guitard dicten sentència favorable al monestir. Oliba, bisbe, la confirma i subscriu l'escriptura.

1025, 14 de juny.

A* – Original: Barcelona, Biblioteca de Catalunya, Arxiu, R. 9137, perg. 99. Mutilat en els marges superior, esquerre i inferior per l'acció d'un foc poc posterior a l'escriptura (cf. b).

B – Llarg regest del segle XVIII: Barcelona, Arxiu de la Corona d'Aragó, Monacals Universitat, llig. 75, Registre de documents del calaix 18 de l'Arxiu de Sant Benet de Bages, doc. 112, sense data, p. 109-112.

a – Llarg regest publicat en el *Diplomatari d'Oliba*, doc. 83, p. 132-133, ex B.

b – ALTURO, «L'acta original», 2012, amb facsímil (p. 841), ex A.

[Notum sit tam presentibus quam futuris quod anno regni Roberti regis] XXVIII, acta est audientia in claustra Beati [Benedicti, assistentibus idoneis viris atque bonis homi]nibus Guilelmo levita et Bernardo et Raimundo et Haiarico, fratribus, et Compagno [Siguino, Mirone Ridagellensi aliisque idoneis] viris Gilaberto Eldemaro, Sindaredo Adalberto et Fruiano et Maiolo et Bonofilio et Seniofredo [levita et Ermen]gaudo levita et Atanulfo et Raimundo Ennego et Darneto Berengarioque Guadamiro et Bonofilio de Ventaliolo aliisque [tam la]ycis quam religiosis et maxima vulgi multitudine. Residentibus quoque iudicibus Vivano presbitero et Bonofilio Marco et Guitardo [...] Ramio abbate presidente cenobio prenotato. Adfuerunt petitores Honifredus et Guilabertus et Arnallus, fratres, filii qui fuerunt Fruiani, [qui] [petierunt apud] predictum abbatem iniuste retinere illorum maximam possessionem alodii quod Miro, filius qui fuit Igilani, unacum uxore sua Aurucia, ven [didit eis] per scripturam venditionis et est in comitato Ausona sive Minorisa, in appenditione de ipso Bugo, infra terminos parrochiae Sancti Andraee.

Abbas vero predictus in suis responsis dixit: «Hec autem omnia que mihi requiritis Guifredus et uxor sua Guisulo, parentes Aurucie, quam vestram auctricem esse proclamatis, [per] scripturam donationis quam videtis dederunt meo monasterio ad proprium sicut in ipsa perlegi potest.

Et postmodum Miro, vester auctor, cum prefata Aurucia, [uxore su] a dedit ad] proprium Sancti Benedicti omnia que mihi requiritis et ego postquam per consignationem quam in mea manu et potestate fecerunt cum corda schille [pendentis] ante altare Sancti Benedicti recepi in meo iure omnia prefata et per consignationem alteram quam mihi exinde fecerunt cum clavibus domorum alodii prenotati [fui cum Mirone] ad ipsum alodem et demonstravit eum Miro prefatus mihi, expuli eos cum illorum familia a prefato alode et per vocem Sancti Benedicti misi eos in prefa [tum alaudem] [ut] per vocem Sancti Benedicti incoluissent prefatum alode et tenuissent et censum mihi persolvissent ad opus Sancti Benedicti quod inter illos et me convenit. [Omnes] namque voces quas requiritis et scripture quas ostenditis posteriores omnibus meis vocibus et scripturis sunt».

Cumque has petitiones et responsiones et scripturas ab utrisque partibus vise atque perlecte fuissent, interrogatis ut leges edocent et requisitis primum testibus, pleniter recog [noverunt] [res] hec iuris debere esse archisteri Sancti Benedicti predicti, iudicaverunt ut Ramio abbas prenotatus per idoneos testes comprobasset hoc quod [per compositio] nem vocis petentium obiciebat et sic demum in iure prefate aeclesiae omnia prenotata confirmanda essent. Auctoritate iudiciaria [.....] allati sunt idonei testes Gondemarus et Igila, levite, et Helias presbiter et Miro atque Adroarius et Eldemarus, laici, a parte vocis Sancti Benedicti. [Idoneis testi] bus testificati sunt hoc quod suprascriptum est ad annihilationem vocis petentium, sicut inspici potest in eisdem conditionibus.

[Testimonio] autem dato a testibus per ordinem legum, iudices supranotati, omnibus vocibus et scripturis extinctis a parte petentium, excepto si infra hos sex [...] non potuerint removeri testes predicti a testimonio, consignaverunt omnia suprascripta in iure sancte Dei Aeclesie Sanctique Benedicti quoniam hec omnia votive et potentialiter ibi collata sunt. Cetera autem que postmodum exinde facta sunt, vacua et exinanita penitus reputanda sunt, si tamen testes [predicti] digniter manserint in eorum testimonio. Dicit enim lex que continetur libro gotico V, titulo I, capitulo I, ita: «Si famulorum meritis iuste [compellimur] debite compensare lucra mercedis, quanto iam copiosius pro remediis animarum divinis cultibus et terrena debemus impendere [et] impensa legum soliditate servare. Quapropter quecumque res sanctis Dei basilicis aut per principum aut per quorumlibet fidelium donationes collate] repperiuntur] votive ac potentialiter pro certo censemus ut in earum iure irrevocabili modo legum aeternitate firmetur». Et altera lex que [gotico li] bro continetur dicit: «Res donate si in presenti tradite sunt, nullo modo repetantur a donatore». Et inter alia dicit: «Certe si quisquis [aliquam] rem donatam sive per traditionem condite scripture sive per consignationem vel per traditionem

rerum in iure suo perceperit et complacuerit ei ut donator per voluntatem eius qui eam donatam percepit possideat. Iam si in postmodum fortasse contigerit ut ipse qui rem donatam perceperat moriens ab hac vita discedat, quicquid de re sibi donata iudicare elegerit licentiam habeat».

Veruntamen hanc vocem quam abbas predictus concessit Mirono et uxori [eius] prefatis rebus, idcirco a potestate Mironis abstulerunt et in potestate predicti monasterii firmaverunt quoniam malo ordine a iure hoc postmodum eius Miro [t]raxit et iniusto ordine vendidit et pro hac satisfactione vox eius extingui debui[t].

Et ut hec scriptio roborem perpetuum obtineret sub excommunicationis vinculo ab episcopis hoc innodatum est, ut si quod absit aliquis homo aut femina hec que suprascripta sunt a iure predictae ecclesie Sancti Benedicti iniuste abstulerit [in] quoquam hoc iniuste violare temptaverit, iram Dei incurrat et a liminibus sancte Dei Aecclesie extraneus permaneat quousque pro hoc satisfaciat.

[Actum] est hoc XVIII kalendarum iulii, anno regni regis supradicto.

S+ Unifredi. S+ Gilaberti. S+ Arnalli. Nos qui hic pro solidis vocibus nostris, sicut supra dicit, nomina nostra firmavimus. Oliba episcopus, quod iustum est, confirmo +.* Wadaldus archilevita SSS.* Wilielmus levita +.* S+ Mironis, qui hic omnes suas voces firmavit. S+ Raimundus, S+ Haianricus, S+ Bernardus, fratres. S+ Enguilbergie. Nos omnes hic voces nostras firmavimus. S+ Compagni Siguini. [S+] Gilaberti Eldemari. S+ Sindaredi Aialberti.

[S+ Poncio] cogn[nomento] Bonifilii, clerici et iudicis, qui haec scripsit et edidit et SSS.

S+ Vivas sacer et iudex.* S+ Vivas sacer.* Durandus levita SSS.* Bernardus sacer SSS.* [Ermengaud]us chomes SSS.* [Ermessindis comitissa SSS. Sancia comitissa SSS.]

[...] die et anno quo supra SSS.

Restitueixo els mots col·locats entre claudàtors d'acord amb l'antic regest d'aquesta acta (cf. a) i amb els textos de les actes d'altres judicis escrits pel mateix Ponç Bonfill els anys 1025-1030 (cf. RIUS, *Cartulario de «Sant Cugat» del Vallès*, docs. 497 i 512). Les lletres col·locades entre els signes [] corresponen a les que es troben interlineades al cantó esquerre del pergami per una mà coetània per tal de refer el text afectat pel foc.

17

El bisbe Ermengol [d'Urgell] i altres dos testimonis fan públic, dins l'església de Sant Esteve d'Estoer, el testament de la vescomtessa Guisla [de Conflent], la qual llegà a l'església de Sant Miquel del cenobi de Cuixà l'alou que tenia a les vil·les Marians, Jújols i «Turba». Llegà, a més, al bisbe de Vic [Oliba] una egua.

1025, 9 de setembre.

[A]– Original perdut.

B – Còpia del s. XIII: La Seu d'Urgell, Arxiu Capitular, «Liber dotaliarum», I, f. 228v, doc. 763.

a –BARAUT, «Els documents», 1981, doc. 401, p. 107-109, ex B.

Condiciones sacramentorum (...) ad episcopi de Vico similiter [equa I] (...)

Latet condiciones V idus setembris, anno XXX regnante Radberto rege.

Gisshafredus levita (...) scripsit (...)

18

Guifré, senyor de la Portella, amb consell d'Oliba, bisbe de Vic i abat de Ripoll, nomena Dalmau abat del cenobi de Sant Pere de la Portella.

1031

[A] –Original perdut.

[B] –Regest dins una crònica del monestir de la Portella, escrita el segle XVII per l'abat Pere Sanxo i el carmelita fra Melcior Soler d'Armendariz.

a –Regest: SANTAMARIA, *Memòries de Sant Pere de la Portella*, 1935, p. 47, ex B.

b* – Regest: BOLÒS, *Diplomatari de Sant Pere de la Portella*, 2009, p. 32, ex a.

«Havent sapigut Wifred, el fundador, que en cert lloc havia un abat de vida molt exemplar, que es deia Dalmaci, hi envià a pregar-lo que volgués venir a ésser abat d'aquest monestir, i coneixent Dalmaci lo sant intent d'aquest noble senyor, vingué, i Wifred, ab consell del bisbe de

81

Vich i abat de Ripoll, Oliba, ab son fill y germans lo convingueren abat de la Portella, en lo any de nostre Senyor 1031».

19

En presència del sacerdot Gausfred, del jutge Geribert i de molts bons homes, els nou almoiners del difunt levita Guillem, entre ells el bisbe Oliba, i quatre testimonis juren amb les mans esteses damunt l'altar de la basilica de Sant Vicenç del castell de Mediona que veieren i oïren com l'esmentat Guillem dictà, en marxar cap a Espanya, el seu testament. Ara fan públic el seu contingut i declaren que el testador morí a mans dels ismaelites aquest mateix mes de setembre.

1033, 16 de setembre.

A* – Original: Vic, Arxiu Episcopal, pergs., vol. XIII, núm. 52. Mutilat i reduït pel foc.

B – Notícia anterior a 1936: Vic, Arxiu Episcopal, Registre de pergamins de la Mensa Episcopal, vol. 3, f. 230v, ex A.

a – Notícia publicada en *Diplomatari d'Oliba*, doc. 113, ex B.

b – ORDEIG, *Diplomatari de la catedral de Vic (segle XI)*, 2000-2010, doc. 914, p. 237-239, ex A.

C[ondicio]ne sacramentorum a quarum presencia residebat Iaucefredus sacer et iudice Geribertus et in presencia Guitardus Richulfi et Guadallus

Durando et Berengario Bonefilio et Guitardus Guilmundo et Deusdet et Ermengaudus Guifret et Isovardus Guadalli et aliorum bonorum [homi]num qui ibidem aderant, testificant testes prolati quas proferunt, id est domno Olibane, gratia Dei episcopus, et Wifredus iudice et Remundus Cixelane et Bonefilius de Sallente et Arsendis femina et Arnallus Guitardi et Archimballo et Isarnus Igelane et Ermemirus de Agilar in faciem de supradicto sacerdote et iudice ad comprovandam causa elemosinaria de condam Wilielmus levita, defuncti. Et hec sunt nomina testium qui hoc testificant sicuti et iurant, id est Bernardus Eizo et Esclua et Iohan Bels et Arnallus Ichila, iuratores autem iurandi dicimus in primis per Deum, Patrem omnipotentem, et per Ihesum Christum, Filium eius, Sanctumque Spiritum, qui est in trinitate unus et verus Deus, et per hunc locum veneracionis Sancti Vincencii, martiris Christi, cuius baselica sita est in comitatum Barchinonense, in kastro Midione, supra cuius sacrosancto altario has condiciones manibus nostris continuimus vel iurando contangimus, quia nos suprascripti testes scimus et bene

veritate sapemus et de presente eramus et oculis nostris vidimus et aures nostras audivimus ad ea ora quando pergebat domno Wilielmus levita in Spaniarum partibus et iussit scribere suum testamentum de rebus atque facultatibus suis. Et precepit et dixit ut si in ipso itinere aut in alii qualicumque loco mors illi advenisset, sicut et fecit, plenam potestatem abuisset istis supradictis elemosinariis omnem suam elemosinam apprehendere et distribuere propter Deum et remedium anime sue, sicut illi eis iniunxit per suum testamentum.

In primis concessit ad Sancti Petri sedis Vico et ad ipsa kannonica ipsum kastrum que dicunt Agilar cum ipsos alaude que ille abebat infra parrochia Sancte Andree vel infra parrochia Sancti Fructuosi, in tale captione ut teneat unum ex filiis suis clerici, qualem Deus eligere voluerit in suo ordine, simul cum ipso kastro Montebui cum suos termines, in servicio Sancti Petri et suo episcopo, sicut resonat in cartula que illi fecit domno Olibane episcopo cum congregatione Sancti Petri; et si de ille obierit, similiter teneat Guilielmus, nepotu suo, prolis Ermengaudi; et post suum dicessum, ipsum kastrum Agilar cum suos termines remaneat a kannonica Sancti Petri.

Et ipsum kastrum de Touus cum suos termines concessit a Remundo, filium Bernardi cum suo patre. Et ipsum kastrum de Chalaph cum suos termines, quod ille traxit de eremo, unde ille abet cartula quod ad ille fecit Borrellus episcopus, concessit a Remundo aut ad Ermengaudu, unum ex filiis suis que fuerit clericus, ut teneat in servicio Sancti Petri; et post suum dicessum remaneat a Wilielmus clericus, nepotus suus, proli Ermengaudi, in servicio Sancti Petri; et post illorum dicessu remaneat solidum a Sancti Petri.

Et ipsum suum alaude quod abebat in Baias, iuxta Sancti Fructuosi, concessit a Sancti Benedicti cenobii, in tale captione ut teneat Arsendis femina in vita sua cum filiis suis et donet censum a Sancti Benedicti XII libras cere per omnibus annis; et post illorum dicessu remaneat a Sancti Benedicti. Et ipsas suas terras et vineas et masos quod abebat infra termine de castro Olone, ubi dicunt Sala veteri, simul cum ipsos alaude que fuerunt de Wilielmus, avunculus suus, et cum alio alaude quod abebat in Gavarresa, quod ille emivit de Donnucio, concessit a filia sua Ermessindis. Et ipsum suum alaude de Subiradels, simul cum ipso alaude de Mannanos, concessit a filio suo clerico Sancti Petri, in tale captione ut teneat in vita sua in servicio Sancti Petri; et post suum dicessum remaneat a kannonica Sancti Petri. Et ipsum kastrum de Cleriana cum ipsos alaude sive cum ipsos alaude de Vila Nova et cum alios de ipsa Serra concessit a filio suo clerico. Et ipsum suum alaude quod abebat in Vallense, in plano de Cogomes, concessit a Sancta Eulalia de Barchinona, ad ipsa kannonica. Et ipsum suum alaude de ipsa quadra de Penitense concessit a Sancti Cucuphati cenobii, [in] tale conventum ut teneat Arsendis cum filia sua

Chixilo in vita illorum et donent censum XII libras cere; et post illorum discessum remaneat a Sancti Cucuphati.

Et ipsum kastrum de Midiona cum suos termines concessit a filio suo laico et abeat mater sua cum illo, in tale captione ut illa non liceat vindere nec donare nec comut[are] a nullum hominem nec ad nullam feminam; et si illa obiit, remaneat ad ipsum filium; et si illum filium obierit, abeant aliis filiis nostris vel filias in servicio Domini nostri Iesu Christi et Sancti Petri sedis Vico et Sancta Eulalia Barchinone et Sancta Cruce, ut non liceat vindere ad alios, nisi inter illos germanos, et istum kastrum fiat [in bai] Julia Domini nostri Iesu Christi et de suis sanctis et de ipsos ?piscopos de Sancti Petri et de Sancta Eulalia. Et ille Wilielmus levita pro hoc mandavi scribere in suum testamentum ut bene custodissent et bene defendant ipsi episcopi et cunctisque kannonicis ipsa baiulia et ipsa honore et faciant beneficium ad infantes suos et [ad ill]orum mater, et abeant de illis servicium et fidelitate; et si ipsi episcopi hoc non faciunt licenciam abeant [suos in]fantes et mater illorum alium senioraticum facere.

Et ipso kastro de Corbera cum suos termines, ubi ille abebat duas partes per alaude, concessit a filia sua Chixilo. Et totos iamdictos alaude quod ille concessit ad infantes suos, [teneat] mater illorum cum illos omnibus diebus vite sue, ut illa bene illos nutriat et custodiat, et si bene te[nuerit] suam viduitatem vel suam castitatem. Et ipsum kastrum de Compedra quod abebat in Ors]al cum ipsos alaude concessit a filio suo clerico.

Et de ipso pane et vino, tam de vetere quam de novo, in omnibus locis ubi invenire potue[rint], et de suos] boves vel de suas equas et de suos porcis, concessit ipsa tercia parte pro anima sua, et alia tercia [parte pro suos debitos, et alia tercia parte concessit ad Arsendis cum filiis suis. Et ipso mulo suo quod abebat Bonefilio de Sallente concessit a Be]rnardi de Touus. Et ipsa sua mula quod abe[bat] ipso Bernardo, quod ille emivit de Rem]undo [Cixela, concessit a] iamdicto Bonefilio. Et alia mula ferranna concessit [a domno Olibano episcopo. Et alia sua mula que fuit de Wilielmus Onofret, cum ipso mulo que abebat Wilielmus] Onofret, concessit per suos debitos. Et ipso muleto baieto cum ipso pullino, que [est in Agilaro, concessit ad Arsendis cum filio suo Remundo. Et ipso muleto de] Agilar concessit ad Ermemirus ministralo. Et alio pullino balzano quod] abebat in Orsal concessit ad Isarno [Gischafret.] Et ipso kavallo qui fuit de Arnallo Guitardo concessit ad ipso Arnallo. Et ipso suo kavallo balzano concessit a Berengario Guadamir.

Et de ipso [suo auro quod] abet Arsendis concessit mancosos centum per missas. Et alio auro quod illa abet et quod ad illum [debeba]nt suos ministrales, requirant isti sui elemosinarii suprascripti et de ipso auro concessit¹ uncia I a convivio et a channonica Sancti Petri; et concessit alia uncia a Sancta Maria Riopullo; et qua[ttuor] mancosos a kannonica

de Sancta Maria Gerunda; et alios quattuor a kannonica Sancti Feli[cis,] et istos per convivio; et alios quattuor a kannonica Sancta Cruce et Sancta Eulalia; et alios quattuor ad Sancti Cucuphati cenobii; et uncia I a Sancti Benedicti cenobii; et quattuor mancosos a Iaucefredus sacer [vel sc]riba. Et concessit a Sancti Andree de Torellone et a Sancta Margarita et a Sancti Petri et a Sancti Iohannis singulas uncias pro dedicaciones. Et alium quod remanet concessit totum ab integrum per missas.

Et de omnia vaschula sua, maiore vel minore sive de argento, concessit ipsa medietate pro anima sua et alia medieta[te] ad Arsendis cum infantes illorum. Et ipso muleto nigro qui fuit de Ramio abba concessit a Sancti Benedicti. Et concessit a filio suo laicho ipsum kastrum de Mazana cum suis terminis, qui est in guadio, et fiat redemutum de ipso auro suprascripto que abet Arsendis.

Et cum hec omnia ordinavit, postea sic fuit interfectus in [ma]nus hismahelitarum in isto mense setembris. Et nos qui sumus elemosinarii sic iuramus in omnia et in omnibus quia quantum isti testes hic testificaverunt in istum iudicium verum est et nulla fraus nec malo ingenio hic inpressa non est, set secundum voluntatem ipsi conditori est factus vel heditus. Et ea que scimus r[ec]te et veraciter testificamus atque iuramus per super hancnixum iuramentum in Domino.

Late condicionis XVI kalendas octobris, anno III regnante Aianricus rege.

S+ Olibane, gratia Dei episcopus. S+ Wifredus iudice. S+ Remundus Cixelane. S+ Bonefilius de Sallente. S+ Arsendis femina. S+ Arnallus Guitardi. S+ Archimballo. S+ Isarnus Igelane. S+ Ermemirus de Agilar. Nos qui sumus elemosinarii hunc iuramentum iuramus. S+ Bernardus Eizo. S+ Esclua.² S+ Iohan Bels. S+ Arnallus Ichila. Nos auditores sumus et hunc iuramentum iuramus. Reimundus levita SSS.* Archibalo levita.* Bonefilio +.* SSS. Geribertus iudice.*

+ Gaucefredus sacer, qui has condicione scripsi et SSS. die et anno quod supra.

1. *Repeteix* concessit. — 2. *Repeteix* S+ Esclua.

Bonfill de Sallent i Arsenda, dos dels nou almoiners de Guillem, possessor del castell de Mediona i canonge de Sant Pere de la seu de Vic, fan públic el seu testament i, junt amb tres testimonis, el juren damunt l'altar de Sant Vicenç, situat al costat de Santa Maria del castell de Mediona. Ho fan, per ordre dels jutges Guifré i Geribert, en presència dels sacerdots Miró i Gausfred. Després de dictar el seu testament, Guillem visqué encara dos anys, fins que el passat mes de setembre, mentre es trobava reunit amb Bernat Sendred i altres amics seus davant el castell de Queralt, els sarraïns iniciaren una escomesa pels confins d'Argençola i, en acudir a perseguir-los, li pararen una trampa i el decapitaren. Fan constar que tenia el castell de Montbui per concessió del bisbe Oliba.

1033, 5 d' octubre.

A* –Original: Vic, Arxiu Episcopal, perg., vol. VIII, núm. 108. Mutilat.

B – Còpia parcial del s. XVIII: Barcelona, Biblioteca de Catalunya, ms. 729, vol. III, f. 53-54, ex A.

a – Edició parcial en el *Diplomatari d'Oliba*, doc. 115, p. 193-194, ex B.

b – ORDEIG, *Diplomatari de la catedral de Vic (segle XI)*, 2000-2007, doc. 915, p. 239-242, ex A.

[Hec est sacramentalis conditio ultime voluntatis domni Wilielme, Medionensi kastro possessor et kanonicus Beati Petri sedis Vico Ausonensisque ecclesie, quem ille ordinavit per testamentum quod ille manu propria cum testibus subscribendo firmavit constituitque ibi suos karissimos amicos distributores vel ordinatores supra omni facultate sue, id est domnum Olivanum pontificem,] seniori suo, [atque Gauzfredum iudicem et Remundo Xixelane et Bonifilio de Salent et Arsendis femina et Arnaldus Guitardus et Archimbaldus et Isarnus Igelane, quosdam ex his presentes et quosdam ab]sentes. Nos vero presenciales Bonifilius et Arsendis cum testibus quos protulimus, [id est] Bernardus Ezio et Esclua et [Arnaldus, publicando iuramus] super altare Sancti [Vincencii iuxta Sancta Maria in kastrum Midione, quia nobis presentibus ordinavit atque] firmavit prephatus condam Wilielmus suum testamentum cum testibus iamdictis quod hic ad testificandum nobiscum proferimus et consti[tuit] ibi iamdictos [suos amicos] elemosinarios [vel] distributores rerum suarum et hoc fecit in sua sanitate atque loquela et memoria plena. [Et nos hoc testimoni]um facimus ordinante iudices Guifredus et Geribertus in presencia sacerdotum Mirone et Gocefredo, in quorum presencia

legaliter testificamus quia iniunxit atque precepit iamdictus auctor Wilielmus prefatis suis amicis per suum testamentum omnia sua distribuere tali [modo vel ordine.]

In primis concessit ad Sancti Petri sedis Vico et ad ipsa kanonica ipsum kastrum que dicunt Agilar cum ipsos alaudes que ille abebat infra parrochia Sancte Andree vel infra parrochia Sancti Fructuosi, in tale captione ut teneat unum ex filiis suis clerici, qualem Deus eligere [voluerit in suo o]rdine, simul cum ipso kastro Montebui cum suos termines, in servicio Sancti Petri et suo episcopo, sicut resonat in cartula que illi fecit domno Olibano episcopo cum congregacione Sancti Petri; et si clericus ille obierit, similiter teneat Wilielmus, nepoto suo, prolis Ermengaudi; [et post suum disces]sum, ipsum kastrum Agilar cum suos termines remaneat a kanonica Sancti Petri.

Et ipsum kastrum de Touus cum suos termines concessit a Reimundo, filium Bernardi cum suo patre. Et ipsum kastrum de Calapho cum suos termines, quod ille traxit de eremo, unde ille abet cartula quod ad ille fecit [Borrellus episcopus, conc]essit a Remundo aut Ermengauda, unum ex fillis suis que fuerit clericus, ut teneat in servicio Sancti Petri; et post suum discessum remaneat a Wilielmus clericus, nepotus suus, proli Ermengaudi, in servicio Sancti Petri; et post illorum discessu remaneat solidum a Sancti Petri.

Et ipsum alaude quod abebat in [Baias, iuxta Sancti] Fructuosi, concessit a Sancti Benedicti cenobii, in tale captione ut teneat Arsendis femina in vita sua cum filiis suis et donet censum ad Sancti Benedicti XII libras cere per omnibus annis; et post illorum dicessu remaneat ad Sancti Benedicti. Et ipsas suas terras et vineas et masos quod abebat infra termine [de castro Olone, u]bi dicunt Sala vetere, simul cum ipsos alaudes que fuerunt de Guilielmus, avunculus suus, et cum alio alaude quod abebat in Gavaresa, quod ille emivit de Donnucio, concessit a filia sua Ermesindis. Et ipsum suum alaude de Subiradels, simul cum ipso alaude de Mananos, concessit a filio suo clerico [Sancti Petri, in tale c]aptione ut teneat in vita sua in servicio Sancti Petri; et post suum discessu remaneat a kannonica Sancti Petri. Et ipsum kastrum de Cleriana cum ipsos alaudes, simul cum ipsos alaudes de Vila Nova et cum alios de ipsa Serra, concessit a filio suo clerico. Et ipsum suum alaude quod abebat in [Vallense, in plano] de Cogomes, concessit a Sancta Eulalia de Barchinona, ad ipsa canonica. Et ipsum suum alaude de ipsa quadra de Penitense concessit ad Sancti Cucufati cenobii, in tale conventum ut teneat Arsendis cum filia sua Chixilo in vita illorum et donent censum XII libras cere; et post [illorum discessum] remaneat a Sancti Cucuphati.

Et ipsum kastrum de Midiona cum suos termines concessit a filio suo laico et abeat mater sua cum illo, in tali captione ut illa non liceat vindere nec donare nec chomutare a nullum hominem nec ad nullam

feminam; et si illa obiit, remaneat ad [ipsum filium; et si] illum filium obierit, abeant aliis filiis nostris vel filias in servicio Domini nostri Iesu Christi et Sancti Petri sedis Vico et Sancta Eulalia Barchinone et Sancta Cruce, ut non liceat vindere ad alios, nisi inter illos germanos, et ipsum kastrum fiat in baiulia Domini nostri Iesu Christi et de suis sanctis et de ipsos episcopos de Sancti [Petri et de Sancta E]ulalia. Et ille Guilielmus levita pro hoc mandavi scribere in suum testamentum ut bene custodissent et bene defendant ipsi episcopi et cunctisque kanonicis ipsa baiulia et ipsa honore et faciant beneficium ad infantes suos et ad illorum mater, et abeant de illis servicium et fidelitate; [et si ipsi episcopi] hoc non faciunt licentiam habeant suos in]fantes et mater illorum alium senioraticum facere.

Et ipsum kastrum de Corbera cum suos termines, ubi ille abebat duas partes per alaude, concessit a filia sua Chixol. Et totos iamdictos alaudes quod ille concessit ad infantes suos, teneat mater illorum cum illis [omnibus diebus] vite sue, ut illa bene nutriat illos et custodiat, et si bene tenuerit suam viduitatem vel suam castitatem. Et ipsum kastrum de Compedra quod abebat in Orsali cum ipsos alaudes concessit a filio suo clerico.

Et de ipso pane et vino, tam de vetere quam de novo, in omnibus locis ubi invenire potuerint, [et de suos] boves vel de suas equas et de suos porcis, concessit ipsa tercia parte pro anima sua, et alia tercia parte per suos debitos, et alia tercia parte concessit ad Arsendis cum filiis suis. Et ipso suo mulo quod abebat Bonefilio de Salente concessit a Bernardi de Touos. Et ipsa sua mula quod abebat ipso Ber[nardo,] quod ille emivit de Remundo Xixelane, concessit a iamdicto Bonefilio. Et alia mula fer[ra] nna concessit a domno Olibano episcopo. Et alia sua mula que fuit de Guilielmus Onofred, cum ipso mulo que abebat Guilielmus Onofret, concessit per suos debitos. Et ipso muleto baieto cum ipso pulino, que sunt [in Agil]ar, concessit ad Arsendis cum filio suo Remundo. Et ipso muleto de Agilar iussit ad Ermumir ministralo. Et alio pulino balzano quod abebat in Orsal concessit ad Isarn Vischafre. Et ipso caval qui fuit de Arnaldo Guitard concessit ad ipso Arnaldo. Et ipso kaval balzano concessit [a Beren]gario Guadamir.

Et de ipso auro quod abet Arsendis concessit mancosos C per missas. Et de alio auro quod illa abet et quod ad illum debebant suos ministrales, requirant isti sui elemosinarii suprascripti et de ipso auro concessit uncia I ad convivio et ad kanonica Sancti Petri; et concessit alia uncia [a Sancta] Maria Riopullo; et quatuor mancosos a kanonica de Sancta Maria Ierunda; et alios III^{or} a kanonica Sancti Felicis, et istos per convivio; et alios III^{or} a kanonica Sancta Cruce et Sancta Eulalia; et alios III^{or} ad Sancti Cucufati cenobii; et uncia I a Sancti Benedicti cenobii; et III^{or} mancosos a Iocefredus sacer vel scriba. [Et conc]essit ad Sancti Andree de Torrelone et a Sancta Margarita et a Sancti Petri et a Sancti Ioannis singulas uncias

pro dedicatione. Et alium quod¹ remanet concessit totum ab integrum per missas.

Et de omnia vascula sua, maiore vel minore sive de argento, concessit ipsa medietate pro anima sua et alia medietate ad [Arsen]dis cum infantes illorum. Et ipso muleto nigro qui fuit de Ramio abba concessit a Sancti Benedicti. Et concessit a filio suo laico ipsum kastrum de Mazana cum suis terminis, quod est in guadio, et fiat redemutum de ipso auro suprascripto quod habet Arsendis.

Hec autem omnia ordinata atque iniuncta a prefato² conditore, [ord]inata a iamdictis amicis suis, postea vixit plusquam biennium, et celebrante eo placito cum domno Bernardo Sendredo et aliis plurimis amicis suis in cacumine montis ante kastrum Cheralt supervenerunt sarraceni in confinio Argenzola, devastantes et captivantes cristianos, et ille cum ceteris perse[cutus] est eos audacter cum iamdictis amicis usque quo pervenerunt in insidiis barbaricis, ubi graviter vulneratus atque capite truncatus pro divini amore tali morte peremptus migravit ab oc seculo antequam de hac re permutasset voluntatem in mense isto preterito setembrio.

Et has condiciones edite sunt sequenti mense octobrio, die tercio [nona]s eiusdem, anno III regis Anricii.

S+ Bonefilio de kastro Salent. S+ Arsendis. S+ Bernard Escio. S+ [Esc]lua. S+ Arnaldus. Nos simul as condiciones vel predicta ordinacione fideliter atque legaliter secundum voluntatem prefatum conditorem [perfeci]mus et iurando testificando perseveravimus per hadnixum iuramentum in Domino.

S+ Wilielmus sacer, qui as condicione scripsi et SSS. die et anno quod supra.

1. *En el doc. 11, però en aquest és abreuajat qdrd.* — 2. *prefata, per error.*

Aquest document difereix del document del 16 de setembre anterior (doc. 11) només en el primer i el darrer paràgrafs, així com en la clàusula de datació i en les subscripcions. El text de l'esmentat document i la còpia parcial del document present feta el segle XVIII ens serveixen per a la restitució, entre claudàtors, dels passatges que han desaparegut del pergami original a causa de la seva mutilació.

21

El levita Gerbert dicta testament i nomena marmessors els bisbes Oliba [de Vic] i Guifré [de Carcassona, nebot d'Oliba]. Llega al monestir de Ripoll un alou situat a Cervià [Torelló].

1036, 21 juliol.

[A] – Ripoll, Arxiu Monàstic, plec de documents de Santa Cecília de Voltregà, etc.

B* – Regest d'Olzinelles: Vic, Arxiu Episcopal, llig. 2059, plec IX, p. 161, ex A.

«Testamento de Girberto levita, nombra albaceas entre otro a Dⁿ Oliba obispo y a Dⁿ Guifredo obispo. Da al monasterio un alodio en Cerviá etc^a. 12 calendas agosto (parece) año 6 de Enrique. Sta. Cecilia Voltregá [etc^a].»

22

El bisbe Eribau [d'Urgell] dicta testament i designa els almoiners que hauran de distribuir els seus béns, tal com estableix. Entre els molts llegats que disposa, deixa l'anell que fou d'Arnau Mir [de Tost] a Oliba, bisbe de la seu d'Osona, a més dels béns que llega al monestir de Ripoll i a la canònica de Vic.

1040, 22 d'octubre.

A – Original: Girona, Arxiu Diocesà, Fornells, perg. núm. 40.

B – Còpia del s. XIII: La Seu d'Urgell, Arxiu Capitular, «Liber dotaliorum», I, f. 20-20v, doc. XXVII.

[C] – Trasllat del 10 de març de 1515, perdut.

D – Còpia del s. XVIII: Barcelona, Arxiu de la Corona d'Aragó, pergs. Ramon Berenguer I, núm. 46, ex C.

a – CARRERAS CANDI, *Argentona històrica*, 1891, p. 41, ex D.

b – BARAUT, «Els documents», V (1982), ap. 527, ex A i B.

c* – FELIU, *Els pergamins de l'Arxiu Comtal*, 1999, doc. 286, p. 640-643, ex A.

In Dei omnipotentis, Patris et Filii et Spiritus Sancti, nomine. Ego Heribaldus, gratia Dei episcopus licet indignus, timens ne mortis mihi contingat eventus, ordino de meis rebus. Idcirco precor amicos meos

suscriptos ut, si mors mihi contigerit antequam aliud faciam testamentum, sint mei advocati elemosinarii. In comitatibus Gerundae, Ausonae, Minorisae, seu Cardonae atque Urgelli, necnon Barchinonae: Ermessindis comitissa et Raimundus, archidiaconus Gerundensis, et Guilelmus, abbas Sancti Vincentii Cardonensis, et Adalbertus Seniulfi et Bonifilius de Falchs. Et de comitatu Urgellensi: domnus Arnaldus Mironis et Erimannus Mironis et Senfredus sacrista et Aureolus clericus. Isti supradicti sint elemosinarii atque distributores facultatum ac rerum mearum, sicut ordino et eis per istud testamentum iniungo.

In primis dimitto (...). Cenobio etiam Sanctae Mariae Rivipollentis vineas quas Bremundus, frater meus, reliquit ei per suum testamentum. (...) Et de blato quod habeo in castro Rupeti, modios V canonicae Sancti Petri sedis Vici. (...) Anulum autem qui fuit Arnaldi Mironis detur Olivae, episcopo sedis Ausonensis. (...)

Actum est autem huius testamenti scriptum XI° kalendas novembris, anno X^o regnante Henrico rege.

Sig+num Arnaldi Mironis. Sig+num Senfredi de Cardona. Sig+num Onofredi Dachonis. Sig+num Bonifilii de Falcs. Willielmus, aba Sancti Vincencii.* Eriballus episcopus +.*

Borrellus scolasticus hoc testamentum scripsit die et anno quod supra SSS.

Qui hec viderunt fuerunt: Arnal Mir, Onofre Dac, Bonfil de Falcs, Guilelm abbas, Borrellus Guiberti.

No ha de sorprendre que una de les escriptures originals del testament del bisbe Eribau, l'única original conservada, es trobi a l'Arxiu Diocesà de Girona, perquè, en la seva qualitat d'ardiaca de la seu gironina, llegà als preveres d'aquesta seu i a la seva canònica els béns mobles que tenia a Girona i a Fornells. En aquest testament exceptua l'ardiacaonat de la seu de Girona («excepto archidiaconatu sedis Gerundae») de l'heretat llegada al seu nebot Ramon Folc.

23

Memòria dels predis adquirits pel monjo Pau [del monestir de Ripoll], nomenat «sacriscrinius» pel bisbe i abat Oliba l'any 1044.

1044.

[A] – Original perdut.

[B] – Còpia a Ripoll, Arxiu Monàstic, perduda el 1835.

C* –Notícia d'Olzinelles: Vic, Arxiu Episcopal, llig. 2059, plec VIII, f. 6, ex «Copias» (B).

«Memoria de los predios que adquirió el monge Pablo, nombrado sacriscrinio por el Obispo y abad Oliba año 1044. = ... El Conde Ramon y su muger Almodis un manso en Camarasa etc. 2 calendas Octubre, 20 de Enrique».

La data que consta al capdavall de la notícia d'Olzinelles, corresponent al 30 de setembre de 1050, podria ser la de la memòria, però no pas la de la donació dels comtes perquè Almodis fou esposa del comte Ramon Berenguer I des del 1052 fins al 1071. La notícia d'aquesta donació comtal, feta entre ambdues dates, s'hauria afegit a la memòria de 1050.

Però és més possible que aquesta memòria fos escrita l'any 1066 amb motiu de la defunció del monjo Pau, en què també es redactà un inventari del tresor del culte del monestir (cf. *Diplomatari d'Oliba*, text 14, p. 414-415).

24

El vescomte Guillem Adalbert [de Rosselló o de Tatzó] dicta sentència, en presència del bisbe Berenguer [d'Elna] i altres magnats, per la qual restitueix al monestir de Ripoll diversos predis situats en el comtat de Rosselló, que alguns tenien usurpats i que ja havien reclamat el bisbe Oliba i, després, l'abat Pere. La sentència fou dictada el diumenge 14 d'abril.

1051, 1 maig.

[A] –Ripoll, Arxiu Monàstic, plec de documents de Santa Cecília de Voltregà, etc.

B* –Regest d'Olzinelles: Vic, Arxiu Episcopal, llig. 2059, plec IX, p. 161, *ex A*.

«Sentencia del vizconde *Guillelmo Adalberti* conforme que en presencia del obispo Berengario y otros adjudica al monasterio varios predios en el condado de Rosellón que algunos tenían usurpados y había ya reclamado el obispo Oliba y después el abad Pedro etc^a.

18 calendas mayo, día de domingo, y la escritura del día de las calendas de mayo, 20 Enrique.

Sta. Cecilia Voltregá etc^a».

Guillem Argemir, clergue i canonge de Sant Pere [de Vic], ven a Eribau, també clergue i canonge de la mateixa catedral, una casa que té a la vila de Vic, prop del cementiri i del cloquer, per benefici del bisbe Oliba i per donació de la comtessa Ermessenda i del bisbe Guillem. Les hi ven per quatre mancusos d'or de Barcelona i tres sous de diners en moneda grossa de Vic.

1060, 19 de maig.

A* –Original: Vic, Arxiu Capitular, cal. 6, núm. 1617.

a – ORDEIG, *Diplomatari de la catedral de Vic (segle XI)*, 2000-2010, doc. 1200, p. 508, ex A.

In nomine Domini. Ego Guilelmus Argemiri, clericus et canonicus Sancti Petri, venditor sum tibi Heribaldo, similiter clerico et Sancti Petri canonico, emptore. Per hanc scripturam venditionis mee vendo tibi ipsas domo et curte [que sunt in villa Vici], simul cum ipsa pariete qui terminatur ad curtem Petri Suniarii clerici et canonici et ad portam domus mee, que sunt intra meam curtem ex omnibus partibus, et advenerunt mihi per vocem beneficii domni Olive episcopi et per donationem comitisse Ermesindis et domni Guilelmi pontificis vel per omnes voces. Et affrontant ipse domus simul cum curte: de parte circii in domum et curtem de me venditore¹, et a parte orientis similiter, de meridie vero a cardine domus mee per directam lineam in cimiterio Sancti Petri et sic pervenit usque ad eiusdem clocarium, de occidente in ipsam curtem et parietem predicti Petri Suniarii. Quantum iste quatuor affrontationes includunt sic vendo tibi ipsam domum vel domos cum curte, totum ab integrum, cum solos et suprapositis, cum suis exiis et regressiis et pertinentiis et utilitatibus, et in circuitu predictarum domorum palmis quinque obtimis per girum et legitimis intra meam curtem ex omni parte pro precio IIII^{or} numos aureorum et Barchinone et trium solidorum denariorum monete grossioris Vici, et est manifestum. Et sic de meo iure pro predicto precio quod accepi a te propriis manibus in tuum trado dominium et libenter evacuo ex omnibus vocibus meis quas ibi abeo vel ulterius non repetam nec ullus pro me in tuam potestatem. Quod si ego venditor aut ullus homo qui venerit hoc ad inrumpendum, non hoc valeat vindicare set in triplo predicta omnia cogatur exsolvere sicque in postmodum hec scriptura firma et stabilis permaneat.

Actum est hoc XIII kalendas iunii, anno XXVIII regis Henrici.

Guilielmus Argemiri, qui ista subscriptione feci et venditione et firmavi omnino et testibus firmare rogavi SSS.* Oliba ypodiaconus SSS.* Arnallus

levita SSS.* Bernardus caput scholarum SSS.* S+num Berengarii Amalrici.
S+num Sendredi Fruge.

Berengarius paraphonista hic adsunt sua scripta SSS. cum litteris
suprapositis die et anno quo supra.

1. *Escrit damunt del mot donatore.*

26

*Guillem, bisbe d'Osona, confirma a Guillem, sagristà i jutge, atès
que tant el bisbe Oliba com ell mateix li havien donat llicència per com-
prar un alou al terme del castell de Sant Pere de Montbui, la possessió
de l'esmentat alou al servei de Sant Pere [de Vic].*

1064, 17 de març.

A* – Original: Vic, Arxiu Episcopal, pergs., vol. XIV, núm. 12. Mutilat.

B – Notícia anterior a 1936: Vic, Arxiu Episcopal, Registre dels
pergamins de la Mensa Episcopal, vol. 3, f. 242, ex A.

a – Notícia publicada en el *Diplomatari d'Oliba*, doc. 164, p. 278, ex
B.

b – ORDEIG, *Diplomatari de la catedral de Vic (segle XI)*, 2000-2010,
doc. 1257, p. 562-563, ex A.

In nomine Domini. Ego Guilielmus, Ausonensis episcopus, tibi
Guilielmo, sacristano et iudice. Ver[um] est [cunc]tis quia domnus Oliva,
episcopus antecessor meus, cui sit requies, nimis voluit et bono animo
licenciam tibi dedit emendi alodium in castello Sancti Petri de Monte
Boio et [in]tra terminos eius. Et ego post eius obitum cum assensu
nostrorum canonic[orum] li]cenciam tibi dedi et quod actenus ibi emisti
cum meo assensu fe[ci]sti secundo [.....] ibi habes et per alodium retines
confirmo tibi et posteritati tu? [.....] aeternaliter ad habendum et ad
quod volueritis faciendum in servicio [Sancti Petri].

[Wili]elmus, gratia Dei episcopus Ausonensis ecclesie, +.* [.....]gis
SSS.* Ermemirus sacer SSS.*

[Quod est actum] XVI kalendas aprilis et in quarto anno Philippi regis.

Guilielmi Argemiri SSS.* [.....]seta SSS.* Fulchone +.* Amatus levi-
ta SSS.* Ermengaudus SSS.* Petrus Bernardi SSS.*

Oliba sacerdos, qui hoc scripsit et sub SSS. die et anno quo supra.

Maiasèn, el seu fill Guillem Folc i Guilabert Sal·la, marmessors del difunt Folc [de Lluçà], donen al monestir de Ripoll uns masos que tenia en el comtat d'Osona, en les parròquies de Santa Maria d'Alpens i Sant Climent [de la Riba]. Alhora tornen al monestir els molins que li havia lliurat la mare de Folc, anomenada Oda, i que aquest tenia en feu per concessió de l'abat Oliba.

1076, 20 març.

[A] – Original perdut.

B* – Regest del s. xvii: Vic, Arxiu Episcopal, Registre de la Pabordia de Palau, f. 52, núm. Q 25.

C – Regest d'Olzinelles, més breu: Vic, Arxiu Episcopal, llig. 2059, plec IX, p. 155.

«Donatió que fan Maiassindis y son fill Guillem de Fulco y Guilabert Sanlanes, marmessors de un Fulcho *quondam*, qui los manà que donassen al monastir de Ripoll lo següent. *Primo* un alou seu en lo comptat de Osona, en los lloch que assenyalaran: *Primo* lo mas que tenia en la parròquia de Santa Maria dels Pens, en lo lloch nomenat Terrades, ab tots sos drets y pertinentias. *Item* en la parròquia de Sant Clement, en lo lloch nomenat Nogerola, dos masos y mitg ab tots sos drets y pertinentias. *Item* manà a dits marmessors que tornian al dit monastir de Ripoll los molins que la mare de dit Fulco, nomenada Odda, avia dexat a dit monastir, los quals dit Fulco ja tenia en feu per concessió del senyor Oliva, abat de dit monastir de Ripoll, ab los mateixos masos que són *in Bevino et in Macanea*, ab totes ses pertinentias, y terras y vinyas que són prop la ribera del riu *Tedarii*, ahont són ja edificats los dits molins, en lo lloch nomenat Balaguer, dins la parròquia de Sant Quirse de Besora, dins los termes del castell de Besora, tot lo qual és alou y directa senyoria de dit monastir.

Feta a 20 de mars, lo any 16 del rey Feliph.

Testificat per Esteva subdiaca.»

Ramon Folc, vescomte [d'Osona-Cardona], i la seva muller Ermessenda, vescomtessa, estableixen una convinença amb Berenguer, bisbe d'Osona, per la qual se li encomanen i reben d'ell la terra, les esglésies i els feus que el pare, l'oncle i l'avi de dit vescomte tingueren per Sant Pere de Vic. Així, reben el castell de Calaf, tal com el tingueren el vescomte Folc i el seu germà Eribau per mà del bisbe Oliba, a més de les esglésies de Savassona i Tavèrnoles, a canvi de la promesa de fidelitat i d'ajut en les hosts, les cavalcades, els seguiments i els plets.

1078, 18 de novembre.

A* – Original: Vic, Arxiu Episcopal, perg., vol. XIII, núm. 67-1. Mutilat.

B* –Còpia de 1333, autoritzada per Bernat de Lerç, notari episcopal de Vic: Vic, Arxiu Episcopal, perg., vol. XIII, núm. 54. Mutilada.

a –ORDEIG, *Diplomatari de la catedral de Vic (segle XI)*, 2000-2010, doc. 1406, p. 699-700, ex A i B.

[Haec] est convenie[ncia quam faciunt Raymundus Fulcho vicecomes et Ermessindis vice]comitissa, coniux eius, [<cum> Berengario, Ausonensi episcopo. In primis predicti vicecomes et viceco]mitissa comendaverunt se iamdicto episcopo manibus propriis [et acceperunt per manum iamdicti episcopi ipsam terram] et ecclesias et fevos quos pater et avunculus et avus iamdicti [vicecomitis tenuerunt de iure Sancti Petri] Vicensis per decessores iamdicti episcopi, et nominatim prescripti [vicecomes et vicecomitissa aprehen]derunt ipsum castrum de Calaph per manum vel donum iamdicti episcopi [sicuti Fulcho vicecomes et Heribal]lus, frater eius, habuerunt illud per manum domni Olive episcopi, et [conveniunt eidem episcopo ut potestatem] donent ei de ipso castro de Calaph sine engan. Item predictus episcopus donat per fevum [iamdictis viceco]miti et vicecomitisse ipsam ecclesiam de Savassona et ipsam ecclesiam de Taber[nulis, excepto] censu et ebdomadis sedis Sancti Petri. Propterea iamdicti vicecomes et et vice[comitissa con]veniunt iamdicto episcopo Berengario, seniori illorum, ut ab hac hora et [deinceps sint ita] sui sicuti homines debent esse de suo bono seniore. Et conveniunt ad eum ut faciant [ei] hostes et cavalcatas et seguios et placitos et ut ospitetur predictus vicecomes et sui homines qui ibi fuerint cum eo in hostem cum predicto episcopo et apellet et recognoscat se ad signam Sancti Petri et ut sit ei adiutor ad tenere et habere et defendere et guerregare ipsum episcopatum Sancti Petri et alium suum omnem honorem contra cunctos homines vel feminas qui vel que tulerint ei predicta omnia aut aliquid de predictis

omnibus, exceptis comitibus¹ Barchinonensibus. Et ipsum adiutorium faciant predicti vicecomes et vicecomitissa iamdicto episcopo sine engan et episcopus predictus habeat ipsam receptionem quam habet² Oliva in Ca[laf]. Et predictus episcopus dicit in suo dicto plevido prescriptis vicecomiti et vicecomitisse quod similiter sit eis adiutor de omni illorum honore que hodie habent et inantea adquisituri sunt per consilium iamdicti episcopi contra cunctos homines vel feminas qui vel que tulerint eis predictum honorem illorum aut aliquid de predicto honore, exceptis Barchinonensibus comitibus.³

Actum est hoc XIII kalendas decembris, anno XVIII regni Philippi regis.

Berengarius, gratia Dei Ausonensis episcopus, +.* Reimundus vicecomes +.* Sig+ Ermessindis vicecomitisse. Sig+num Borrelli Bonifilii. Sig+ Mironis Guilelmi. Sig+ Raimundi Amati.

Guilelmus diaconus, qui hoc sc[ripsit] et sub SSS. in prefato die vel anno.

1. excepto comite Barchinonensi, *corregit.* – 2. habuit A. – 3. excepto Barchinonensi comite, *corregit.*

IV. APÈNDIX

En el *Diplomatari d'Oliba*, p. 279-298, hi ha un apèndix titulat «Donacions de béns fetes al monestir de Ripoll durant l'abadiat d'Oliba», consistent en un inventari dreçat gràcies al Registre de la Pabordia de Palau conservat a l'Arxiu Episcopal de Vic. De fet, malgrat el títol, s'hi troba també una altra mena de documents, com ara vendes i permutes. En l'apèndix present, s'hi afegixen alguns documents més del monestir de Ripoll (A) i, alhora, es presenta un inventari semblant referent al monestir de Cuixà (B).

A

MÉS DONACIONS I VENDES DEL MONESTIR DE RIPOLL
DELS ANYS DE L'ABADIAT D'OLIBA

Només s'inclouen registres de documents existents fins al 1835 en algun dels arxius del monestir de Ripoll. Se n'exclouen, en canvi, llegats testamentaris a favor del monestir que apareixen en documentació d'altres arxius. Tots els registres es troben a l'Arxiu Episcopal de Vic (= AEV).

1

[1006],³¹ 25 octubre.

«Donació que fa *Wadamiro* sacerdot al monastir de Santa Maria de Ripoll de un alou propi ab sas cases, horts, vinyas, terras y demés pertinències, situat en lo comtat de Osona, en lo pendent del castell de Orsal, ab sas affrontacions. Feta a 25 de octubre, lo any 40 (*sic*) del rey Robert, que és lo any 1030. Testificat per *Durando* sacerdot».

AEV, Registre de la Pabordia de Palau, f. 68, núm. A 6.

31. Com que el rei Robert només governà 35 anys, cal deduir que el registador del segle XVIII confongué la xifra *XI* (1006) o *XV* (1010) de l'any del regnat per *XL*. La donació del sacerdot Guadamir ja es féu constar en la butlla de l'any 1011 (*Dipl.*, doc. 44) i fou confirmada el 1022 (*Dipl.*, doc. 70). De fet, és probable que s'hagi d'identificar amb el monjo Guadamir que firmà l'acta d'elecció de l'abat Oliba el 1008 (doc. 40).

2

1009, 3 febrer.

«Donació que fa Oliba sacerdot al monastir de Santa Maria de Ripoll de un alou seu propi, ço és, cases, casals, orats, terres y vinyes, situat en lo comtat de Osona, en lo terme del castell de Ursalo, en lo lloch nomenat Pratgerard. Feta a 3 de febrer, lo any 13 del rey Robert, que és lo any 1003. Testificada per Isarno clergue».

AEV, Registre de la Pabordia de Palau, f. 70.

3

1012, 31 gener.

«Venda que fan *Godmar y Madersinda y Ridulo y Bonadonna y Guinedelde* al monastir de Santa Maria de Ripoll de una terra situada en lo comtat de Osona, en lo pendent del castell de Orsal, en *Panicollos*. Feta a 31 de janer, lo any 16 del rey Robert, que és lo any 1006. Testificada per Seniofredo sacerdot».

AEV, Registre de la Pabordia de Palau, f. 70, núm. A 51.

4

1013, 27 abril.

«Venda feta [per] *Rerico* y sa muller *Mager* al monastir de Santa Maria de Ripoll de una pessa de terra situada en lo comtat de Osona, en la vila de Granollers, prop la casa de Sant Esteva. Feta a 27 de abril, lo any 17 del rey Robert, que és lo any 1007. Testificada per *Seniofredo* sacerdot».

AEV, Registre de la Pabordia de Palau, f. 3, núm. G 49.

5

1014, 4 gener.

«*Recosindo* y su muger *Dadille* dieron al monasterio [de Ripoll] el alodio que tenían en *villa Lobint, a parte una in apendizio de Palaz, et de alia in ipsa Lacuna, et de tercia in ipsa Perera, et de quarta in ipso alaude de Agen: 2 nonas ianuarii, anno XVIII regnante Rodberto rege*».

AEV, llig. 1005/6, p. 5.

6

1016, 13 juliol.

«*Gudril* y su hijo *Ermemiro*, presbítero, y otros venden al monasterio [de Ripoll] una pieza de tierra en *villa Lobent* por 20 sueldos, de una parte con el camino, de otra con tierra de Santa María, de la 3ª con el río *Ambolato*, y de la 4^a en tierra de *Dolchid*: 3 idus julio, 21 Roberto».

AEV, llig. 1005/6, p. 5-6.

7

1018, 14 desembre.

«*Vives* dió al monasterio [de Ripoll] un alodio *in villa Lubint; de una parte in Laguna, et de secunda in Perera, et de tercia in rio Embolato, et de IIII in rio Aragoncio*: 19 *calendas ianuarii, anno XXIII regnante Rodberto rege*».

AEV, llig. 1005/6, p. 5.

8

1019, 6 abril.

«Venda de una pessa de terra vinya en la parròquia de Sant Andreu de Oristà, en lo lloch dit *Basil, ad ipsos Cholels*, la qual diu que és en alou de Santa Maria [de Ripoll] y és de pertinències del mas de *Condemina*. Feta a 6 de abril, lo any 23 del rey Robert, que és lo any 1013. Testificada per *Ermemiro* [sacerdot]».

AEV, Registre de la Pabordia de Palau, f. 57v, núm. Oo 19.

9

1021, 28 abril.

«Donació feta al monastir [de Ripoll] per *Blancassa* de un alou a *Callegas*. Porta las afrontacions. Feta 4 *kalendas maii, anno 25 regnante rege Rauberti*. És al llibre de las donacions qu[e] és al armari de la *Almoyna* fol. 16».

AEV, llig. 1002, f. 145.

10

1022, 24 abril.

«Los albaceas de *Leugovardo* hacen donación al monasterio [de Ripoll] de los alodios que éste tenía en vila Lobent, en donde dicen Trasserra: de una parte en el rio *Aragoncio*, de otra con la *Perera*, de la 3ª en el rio *Embolati*, y de la 4ª con la Laguna. 8 calendas mayo, 26 de Roberto».

AEV, llig. 1005/6, p. 6.

11

1022, 29 novembre.

«*Oda* y sus hijos *Seniofredo*, *Folco* y *Remundo* hacen donación al monasterio [de Ripoll] de una hacienda sita en Oló etcª por el alma de *Engoncia*: 3 calendas diciembre, 27 Roberto».

AEV, Jaume Ripoll, 17, núm. 15, f. 42.

12

1040, 13 agost.

«Venta que fa *Chixol femina* a Guadamir de unas terras, vinyas, situadas en lo comptat de Osona, en lo pendent de Roda o en la parròquia de Sant Esteva de Granollers, o en las adiacèncias de aquella. Y ditas terras diu són del monastir de Santa Maria de Ripoll. Feta a 13 de agost, lo any 10 del rey Enrrich, que és lo any 1040. Testificada per *Iosefredo* subdiaca».

AEV, Registre de la Pabordia de Palau, f. 2v, G 47.

13

1041, 6 abril.

«Venta que fan *Seniofredo* y *Ermegot* a Bernat, son germà, de unes casas, horts, terras, vinyas, etc., situades en lo comtat de Osona, en la *parochia* de Sant Andreu de Oristà, en lo lloch dit a la Riera. Y diu que lo dit alou és tascal de Santa Maria. Feta a 8 dels idus de abril, lo any 10 del rey Enrrich. Escrita per *Olibano* sacerdot».

AEV, Registre de la Pabordia de Palau, f. 58, Oo 30.

14

1043, 6 maig.

«Donació que fan *Galindo, Centurio, Gaucefredus y Pontia femina* al monastir de Santa Maria de Ripoll de un alou situat en lo comptat de Osona, en lo pendent de Roda ciutat, en la parròquia de Sant Esteva de Granollers, en Tresserra, ço és lo mas de Tresserra ab totes sas pertinènsias, acceptat lo camp de *Leopardo*, ab prestació de tasca al dit monastir. Feta a 6 de maig, lo any 12 del rey Enrrich, que és lo any 1042. Testificada per *Guifredo* sacerdot. Y trasladada per Pere sacerdot a 12 de mars 1232».

AEV, Registre de la Pabordia de Palau, f. 3, G 51.

B

INVENTARI DE DOCUMENTS DEL MONESTIR DE CUIXÀ
DELS ANYS DE L'ABADIAT D'OLIBA

S'exclouen d'aquest inventari tres documents del monestir de Sant Martí del Canigó, datats els anys 1023, 1042 i 1043, en els quals s'esmenta Sant Miquel –de Cuixà– com a propietari d'unes vinyes i d'una terra ubicades a Porcinyans, Taurinyà i Saorla, respectivament, i que afronten amb la possessió adquirida en els llocs esmentats pel cenobi canigonenc o per un particular (cf. ALART, *Cartulaire*, 1880, docs. XXVII, XXXVI, XXXVIII).

En citar les còpies existents en les col·leccions Baluze, Doat i Moreau, de la Bibliothèque nationale de France (= BnF), només s'indica el nom de la col·lecció. La immensa majoria d'aquestes còpies provenen del Cartoral Major (= *ex CM*) de Cuixà.

1

1008, 22 agost.

Arnau i Marc, monjos de Sant Miquel [de Cuixà], es presenten davant el tribunal del comte Guifré [de Cerdanya] en la vil·la Llo, i presenten querella contra Armand, germà del comte Borrell de Pallars, per un alou que aquest comte llegà al cenobi de Cuixà, al qual però el seu fill Guillem no l'havia lliurat. Interrogat pel jutge Sendred, Armand al·lega haver comprat l'alou al seu germà per mitjà d'una escriptura que ha perdut, sense poder aportar altres proves dels seus drets sobre l'alou, per la qual

cosa s'absenta del judici.

Facta noticia XI kalendas septembris, anno XIII rengante Raudeberto rege. – Durandus presbiter scripsit...

BnF, Baluze, 107, f. 367v, *ex original de Cuixà*.

2

1008, 18 desembre.

Àlvar, prevere, fa una redempció [de béns].

Facta scriptura redemptionis XV kalendas ianuarii, anno XIII regnante Roberto rege.

BnF, Baluze, 117, f. 169, *ex CM*, f. 120.

3

1009, 29 desembre.

Fredolina dóna [al monestir de Cuixà] uns béns a Finestret.

Facta carta donationis IIII kalendas ianuarii, anno XIII° regnante Rodberto rege.

BnF, Baluze, 117, f. 167, *ex CM*, f. 116.

4

1010, 6 març.

Guitard, veguer de la vil·la Fullà, acut davant el tribunal del comte Guifré [de Cerdanya] i presenta demanda contra Bernat, mandatari d'Arnau, monjo i prepòsit de Sant Miquel [de Cuixà], per raó del cens que li reclama per un alou que el monestir té en dita vil·la. Interrogat pel jutge Sendred, Guitard no pot provar els seus drets i, per tant, fa evacuació del camp objecte del litigi.

Facta ista scriptura pridie nonas marci, anno XIII° regnante Rodberto rege. – Albarus presbiter... scripsit...

BnF, Moreau, 18, f. 126, *ex CM*, f. 123. – Ed. DEVIC, *Histoire de Languedoc*, 1875, vol. V.

5

1010, 17 juny.

Bernat dicta testament i n'elegeix almoiners Pere, el seu germà Esteve, la seva muller Ermetruit i altres persones. Llega a l'església de Sant Miquel de Cuixà el cap de rec de Vilanova.

Facto isto testamento XV kalendas iulii, anno XIII regnante Radeberto rege.

BnF, Baluze, 117, f. 135, ex CM, f. 39.

6

1012, 15 febrer.

Els esposos Miró i Guinedella fan una venda.

Facta carta vinditionis XV kalendas marcii, anno XVI regnante Rodoberto rege.

BnF, Baluze, 117, f. 157, ex CM, f. 95.

7

1012, 27 febrer.

Els esposos Duran i Guinedella fan una donació a l'església de Sant Miquel de Cuixà.

Facta ista karta donationis III k. marcii, anno XVI regnante Rodeberto rege.

BnF, Baluze, 117, f. 138, ex CM, f. 43.

8

1012, 24 juny.

Riquella i el seu fill Oliba donen [al monestir de Cuixà] una casa que tenen en el suburbi d'Elna, a la vall del Conflent, dins els confins de la vil·la Fullà, en el lloc anomenat «Bruza».

Facta carta donacione VIII kalendas iulii, anno XVII° regnante Rodberto rege.

BnF, Baluze, 117, f. 168, ex CM, f. 118.

9

1012, 24 novembre.

Bernat fa una donació [al monestir de Cuixà].

Facta carta donationis VIII kalendas decembris, anno XVII regnante Rotberto rege.

BnF, Baluze, 117, f. 158v, ex CM, f. 101.

10

1017, 19 juliol.

Oliba permuta uns béns.

Facta ista carta comutationis XIII kalendas augusti, anno XXII regnante Rodberto rege.

BnF, Baluze, 117, f. 150v, ex CM, f. 68.

11

1018, 10 octubre.

Todemir, prevere, fa una donació [al monestir de Cuixà].

Facta ista carta donationis VI idus octobris, anno XXIII regnante Rotberto rege.

BnF, Baluze, 117, f. 157v, ex CM, f. 96.

12

1018, 2 desembre.

Delà, Ramon Oliba i Goltred, monjos de Sant Miquel [de Cuixà], acuden al tribunal constituït davant l'església de Santa Maria de Tramesaigües i reclamen a Umberto l'alou de «Taxonarias», en el pagus de Tolosa, que la difunta Eliarda i el seu fill Joan vengueren a Llop, primicer de Sant Esteve [de Tolosa], el qual el donà a Santa Maria [de Tramesaigües] i al cenobi de Sant Miquel de Cuixà. Umberto l'evacua a canvi d'un cavall i altres béns mobles valorats en 50 sous.

...die martis, quarto nonas decembris, anno dominicae Incarnationis millesimo decimo octavo, indictione prima, ... Que facta est anno praefixo regnante rege Rotberto, anno nonagesimo secundo.

BnF, Doat, 82, f. 335-336v, ex còpia en pergami de Bolbona.

13

1020, 13 juliol.

Miró, germà i almoiner del difunt Bernat, junt amb Trugarda, Amalric, Otger i Sunifred, també almoiners seus, donen al cenobi de Sant Miquel de Cuixà l'alou que tenia en el comtat de Rosselló, en el suburbi d'Elna, al Vallespir, dins els confins de la vil·la Corbera.

Facta donacione ista III idus iulii, anno XX° IIII quod Rodbertus rex cepit regnare in Francia. – Sendefredus presbiter scripsit...

BnF, Moreau, 19, f. 172-173, ex CM, f. 100.

14

1021, 16 octubre.

Tructer i la seva muller Egirada [donen al monestir de Cuixà] uns béns a Saorra.

Facta ista scriptura XVII kalendas novembris, anno XXVI regnante rege Rodberto.

BnF, Baluze, 117, f. 172, ex CM, f. 124.

15

1022, 11 març.

Seguer, Ramon sacerdot, Sunifred i Duran, almoiners del difunt Seguí, donen al cenobi de Sant Miquel de Cuixà, els aous que tenia en el comtat de Rosselló, dins els confins de Vilanova de Roter [Vilanova de la Ribera], en la vil·la Palmes [terme de Campossí] i en el lloc de «Sacchera», amb la condició que els tindran Seguer, germà del difunt, i la muller d'aquest, Adalès, mentre visquin, tot pagant al monestir un sester de pa i vi.

Facta carta donacione V° idus marci, anno XX° VI° Radoberto rege. – Raymundus presbiter... scripsit...

BnF, Moreau, 20, f. 45-46, ex CM, f. 55v-56.

16

1022, 12 novembre.

Els esposos Requesens i Ermetruit donen al cenobi de Sant Miquel de Cuixà una vinya que tenen en el suburbi d'Elna, en el terme de la vil·la Fullà, en el lloc anomenat la Garriga.

106

Facta carta donationis IIe idus novembris, anno XXVII regnante Rotberto rege.

BnF, Baluze, 117, f. 169v, ex CM, f. 120.

17

1023, 13 juliol.

Amaltruda, Bernat, Oliba, Guillem Guerau, Oliba de Forques, Gausbert de Sant Feliu i Sunifred Loduí, almoiners del difunt vescomte Guillem [de Rosselló?], donen al cenobi de Sant Miquel de Cuixà els camps que havia comprat a Toderic i als homes de Tuïr en el comtat de Rosselló, al Vallespir, dins els confins del castell de Cameles o de Vallicrosa, en el lloc anomenat «Fonte Centura».

Facta scriptura donatione ista III idus iulii, anno XXVIII regnante Rodberto rege in Francia.

BnF, Baluze, 117, f. 158, ex CM, f. 98.

18

1024, 24 març.

Berenguer fa una donació [al monestir de Cuixà].

Facta ista carta donationis VIII kalendas aprilis, anno XXVIII regnante rege Rotberto.

BnF, Baluze, 117, f. 168v, ex CM, f. 119.

19

1024, 4 juny.

Sunifred, Guilmon i Osenda, marmessors del difunt Ató, donen a l'església de Sant Miquel de Cuixà un mas que afronta amb una terra de Sant Hilari, amb «ipsa Holesel» i amb les vies que van a Bula [Bulaternera] i a Llotès. Li donen amb la convinença que el tindran la seva muller Osenda i [llur fill] Jobert mentre visquin.

Facta carta elemosinaria II nonis iunii, anno XXVIII regnante Radeberto rege. – Suniefredus presbiter... scripsit...

BnF, Moreau, 20, f. 89, ex CM, f. 94v.

20

1024, 1 agost.

Miró prevere, Sunifred jutge, Guadall, Francó, Arnau i Martí, marmessors del difunt Guillem, fan una donació al cenobi de Sant Miquel de Cuixà.

Facta hec scriptura donationis kalendas augusti, anno XXVIII regnante Rodberto rege.

BnF, Baluze, 117, f. 134v, ex CM, f. 37.

21

1024, 16 agost.

Garsèn fa una donació [al monestir de Cuixà] de béns que té a Finestret.

Facta karta donationis XVII kalendas septembris, anno XXVIII regnante rege Radberto.

BnF, Baluze, 117, f. 166v, ex CM, f. 115.

22

1024, 1 desembre.

Ava i els seus fills Guillem i Bernat donen a l'església de Sant Miquel del cenobi de Cuixà dos masos alodials que tenen en el comtat de Pallars, en el lloc anomenat Cassovall [Ribera de Montardit, terme de Sort].

Facta karta donationis kalendas decembris, anno XXVIII regnante Rotberto rege.

BnF, Baluze, 117, f. 163v, ex CM, f. 109.

23

1025, 27 maig.

Adalbert, Fredelona i Odó, almoiners del difunt Guadall, donen a l'església de Sant Miquel de Cuixà un mas que fou de Duran i és situat a Vallventosa.

Facta carta donationis... VI kalendas iunii, anno XXVIII regnante Roddoberto rege.

BnF, Baluze, 117, f. 157v, ex CM, f. 97.

24

1026, 9 gener.

Guadall, Guifré i Ingilbert, almoiners del difunt Sunifred, donen a l'església de Sant Miquel del cenobi [de Cuixà] una terra que tenia en el comtat de Rosselló, dins els confins de la vil·la Corbera, en el lloc anomenat «Longania».

Facta carta donationis... V idus ianuarii, anno XXX regnante Roddebertus rex.

BnF, Baluze, 117, f. 157v, ex CM, f. 97.

25

1026, 5 desembre.

Oruçà fa una donació a l'església de Sant Miquel del cenobi de Cuixà.

Facta karta donatione nonis december, anno XXXI regnantem quod cepit regnare Radbertus rex in Francia.

BnF, Baluze, 117, f. 138, ex CM, f. 45.

26

1027, 29 setembre.

Ermengol, bisbe d'Urgell, i el seu cunyat Renard, marit de Gerberga, germana del bisbe, congregats a Cuixà amb motiu de la festa de sant Miquel, sotmeten al jutge Guifré la causa promoguda per Renard sobre el delme d'Aiguatèbia. Consta en la sentència d'aquesta causa, closa a Ripoll el 18 de novembre següent.

Acta sunt hec exemplaria seu securitatis atque defensionis legalis scriptura XIII kalendas december, anno XXXII regni regi Rotberti. – Ermemirus levita... scripsit...

Ed. BARAUT, *Els documents*, doc. 416.

27

1028, 24 juliol.

Arnau fa una permuta [amb l'abat i els monjos de Cuixà].

Facta ista carta comutationis VIII kalendas augusti, anno XXXIII regnante Rodberto rege.

BnF, Baluze, 117, f. 151, ex CM, f. 69.

28

1028, 11 desembre.

Sunifred prevere i Oliba, almoiners del difunt Ramon, donen al cenobi de Sant Miquel de Cuixà un mas que havia heretat en el comtat de Rosselló, en el terme de Vallespir, dins els confins de Vallventosa, en la vil·la, amb la convenença que el tindran el prevere Baldric i el seu germà mentre visquin a canvi de lliurar anualment un sester de vi al monestir.

Facta ista scriptura donatione III idus decembris, anno XXXIII regnante Rotberto rege. – Francho presbiter... scripsit...

BnF, Moreau, 20, f. 252, ex CM, f. 101.

29

1029, 22 febrer.

Duran dona a la seva filla Maria la meitat de l'alou que té en el comtat de Vallespir, a Vallventosa, amb la condició que la tingui mentre visqui i que després de la seva mort passi a Sant Miquel de Cuixà.

Facta ista carta donationis VIII kalendas marcii, anno XXXIII regnante Rodberto rege. – Salomon presbiter... scripsit...

BnF, Moreau, 21, f. 36, ex CM, f. 101v.

30

1029, 20 juny.

El comte Guillem [de Pallars], la seva muller Estefania i llurs fills Bernat, Sunyer i Ramon donen al cenobi de Sant Miquel de Cuixà l'alou que tenen en el comtat de Pallars, en la vil·la anomenada «Anaves», entre el riu Noguera, la serra de Mollet, el mont Siarb i Arcalis [terme de Soriguera].

Facta carta donationis seu elemosinaria XII kalendas iulii, anno XXXIII regnante Rodberto rege. – Radulfus presbiter... scripsit...

BnF, Moreau, 21, f. 43-44, ex CM, f. 105v-106.

31

1030, 20 gener.

Ponç, ardiaca [de la Seu d'Urgell], dicta testament i lliga al cenobi de Sant Miquel de Cuixà el mas de Borrell i el mas de Sunifred Juli, prevere, situats en la vil·la Enveig (*Eveio*), amb els respectius horts. Si

els seus fills morissin sense prole, els alous del Conflent s'han de repartir entre el cenobi de Sant Miquel [de Cuixà] i el de Sant Martí del Canigó.

Factum hunc testamentum X^o III° kalendas februarii, anno XXX° [IV°] regnante Rotberto rege. – Seniofredus levita... scripsit...

Ed. BARAUT, *Els documents*, doc. 405.

32

1030, 3 maig.

Vidal fa una donació [al monestir de Cuixà].

Facta ista scriptura donationis V nonas madi, anno XXXIII regnante rege Radberto.

BnF, Baluze, 117, f. 166, ex CM, f. 114.

33

1030, 25 juny.

Els testimonis del testament de Ponç, ardiaca [de la Seu d'Urgell], el fan públic dins l'església de Sant Jaume de Rigolisa [terme de Puigcerdà], en presència d'Arduí, fill del comte Guifré [de Cerdanya]. Declaren que llegà a l'església de Sant Miquel del cenobi de Cuixà els masos que foren de Borrell i de Sunifred Juli, prevere, [en la vil·la Enveig]. Si els seus fills morissin sense prole, els alous del Conflent s'han de repartir entre el cenobi de Sant Miquel [de Cuixà] i el de Sant Martí del Canigó.

Late condicionis die VII kalendas iulii, anno XXXV regnante Raudeberto rege. – Oliba levita... scripsit...

Ed. BARAUT, *Els documents*, doc. 434.

34

1030, 25 juny.

Gogibert i la seva muller Amirada donen al cenobi de Sant Miquel de Cuixà l'alou que tenen al Conflent, a la vil·la Finestret, a canvi del «cellarium» que té Sant Miquel [de Cuixà] en dita vil·la, pel qual li lliuraran la tasca.

Facta ista carta donationis VII kalendas iulii, anno XXXV regnante rege Radberto. – Guiscafredus presbiter... scripsit...

BnF, Moreau, 21, f. 141-142, ex CM, f. 116v.

35

1031, 4 març.

Isarn fa una donació al cenobi de Sant Miquel [de Cuixà].

Facta carta donationis IIII nonas marci, anno XXXV regnante Radeberto rege.

BnF, Baluze, 117, f. 138v, ex CM, f. 46.

36

[996-1031], 6 agost.

Esteve fa una permuta.

Facta ista scriptura comutationis VIII idus augusti, regnante Rodberto rege, filio Ugoni regi.

BnF, Baluze, 117, f. 150v, ex CM, f. 68.

37

1031, 25 agost.

Gosbert fa una donació [al monestir de Cuixà].

Facta ista carta donatione VIII kalendas septembri, anno I regnante Aianrico rege.

BnF, Baluze, 117, f. 158v, ex CM, f. 99.

38

1032, 4 setembre.

Guerau i la seva muller Ava donen al cenobi de Sant Miquel de Cuixà la meitat de l'alou que tenen en el comtat de Rosselló, dins els confins de les vil·les Tàpia i Hortolanes, amb la convinença que la tindran mentre visquin tot lliurant anualment un sester de gra i un altre de vi al monestir. Fan la donació per llur fill Oriol.

Facta ista scriptura donatione II nonas septembris, anno II regnante Aianricho rege. – Arnallus presbiter... scripsi...

BnF, Moreau, 21, f. 204-205, ex CM, f. 41.

39

1033, 17 abril.

Berel·la fa testament i llega a l'església de Sant Miquel del cenobi de Cuixà una vinya a Comabona, una terra al Pla de Sant Martí [terme de Sant Feliu d'Avall, al Rosselló] i dues mansions en el castell «Adisclis».

Factum istum testamentum XV kalendas madii, anno II regnante Aianrico rege, filio Rodberto.

BnF, Baluze, 117, f. 165, *ex* CM, f. 113.

40

1033, 18 abril.

Oliba sacerdot dicta testament.

Facto isto testamento XIII° kalendas mai, anno II regnante Aianricho rege.

BnF, Baluze, 117, f. 143v, *ex* CM, f. 59.

41

1033, 20 juny.

Udalguer i altres marmessors fan una donació [al monestir de Cuixà].

Facta ista scriptura donationis XII kalendas iulii, anno II regnante Aianrico rege.

BnF, Baluze, 117, f. 166v, *ex* CM, f. 115.

42

1034, 4 setembre.

El comte Ermengol [d'Urgell] i la seva muller Constança, junt amb Arnau Mir [de Tost] i la seva muller Arsenda, donen a Sant Miquel del cenobi de Cuixà i als seus monjos dos horts en el castell d'Àger i concedeixen llicència als homes de l'esmentat castell per donar terres i vinyes al monestir. A més, estableixen que el comte, el castlà i els cavallers que surtin de l'esmentat castell contra els pagans donin al monestir la desena part de tot el que arrepleguin.

Facta ista carta donationis II nonis septembris, anno IIII regni Henricho rege.

BnF, Moreau, 22, f. 82, *ex* CM, f. 111v.

43

1036, 19 desembre.

Bernat Guillem, comte i marquès [de Pallars], i la seva mare, la comtessa Estefania, venen a Miró Bardina la vil·la Burgo [terme de la Guingueta d'Àneu], amb la parròquia i el feu, per l'equivalent de cent sous, sota determinats pactes. L'esmentada vil·la és en el comtat de Pallars, a la vall d'Àneu.

Facta ista pacta vel placita aut carta vinditionis in mense decembrio, XIII kalendas ianuarii, anno VI Aianrico rege regnante. – Radulfus iudex fuit rogatus ad ista pacta vel placita scribere et ille rogavit scribere a Galaonso presbitero.

BnF, Moreau, 22, f. 146-147, ex CM, f. 112. – Ed. DEVIC, *Histoire de Languedoc*, 1875, vol. V.

44

1037, 19 maig.

Guillem Bernat i els altres marmessors del difunt Bernat Ponç donen a l'església de Sant Miquel del cenobi de Cuixà l'alou que tenia en el suburbi d'Elna, a la vall del Conflent, en la vil·la Finestret.

Facta ista charta largitionis vel elemosinaria XIII kalendas iunii, anno VI regnante Eianrico rege. – Durandus presbiter... scripsi...

BnF, Moreau, 22, f. 136, ex CM, f. 115v.

45

1037, 25 juliol.

Pere Guadall i altres fan una donació [al monestir de Cuixà].

Facta ista carta donatione VIII kalendas augusti, anno VII regnante Aianricho rege.

BnF, Baluze, 117, f. 143v, ex CM, f. 59.

46

1037, 22 agost.

El comte Ramon [de Pallars], la seva muller Ermessenda, comtessa, junt amb el fill Ramon i les filles, donen a l'església de Sant Miquel de Cuixà una coromina, una vinya i un mas que tenen al costat de la Noguera [Pallaresa] i dels molins del vescomte Ató.

Facta ista carta donationis in mense augusto, XI kalendas septembris, anno VII regnante Aianricho rege. – Guifred presbiter... scripsit...
 BnF, Moreau, 22, f. 142, ex CM, f. 111v-112.

47

1037, 7 novembre.

El comte Guifré [de Cerdanya] dona a l'església de Sant Miquel del cenobi de Cuixà, pel deute que té, en el comtat de Conflent, l'alou de «Guarato» i, a més, el feu de Bolquera.

Acta ista karta donationis VII idus novembris, anno VII regnante Hienrico rege. – Bonifilius sacer... scripsit...

BnF, Baluze, 107, f. 368-368v, ex pergami de Cuixà.

48

1039, 19 febrer.

Miró Bardina d'Escalarre [terme de la Guingueta d'Àneu], junt amb els seus fills Isarn i Armand, donen al cenobi de Sant Miquel de Cuixà la vil·la Burgo, amb la seva parròquia de Sant Joan, situada en el comtat de Pallars, a la vall d'Àneu. La tindran els esmentats fills seus, mentre visquin, tot lliurant al monestir anualment dos «aureos».

Actum est hoc XI kalendas marcii, anno VIII regnante Aianrico rege. – Petrus monachus scripsit...

BnF, Moreau, 22, f. 201-202, ex CM, f. 109 i 110v.

49

1041, 1 gener.

Sunifred i la seva germana Guidenella fan una donació al cenobi de Sant Miquel [de Cuixà].

Facta karta donatione ista kalendas ianuari, anno X regnante Aianrico rege.

BnF, Baluze, 117, f. 138v, ex CM, f. 47.

50

1041, 6 agost.

Adalès, jeient malalta, fa testament. Mana donar a l'església de Sant Miquel del cenobi de Cuixà els alous que té a Vilanova, «Albarios», Mossellons, Alenyà, Cotlliure i Camposí.

Facto isto testamento VIII idus augusti, anno XI regnante Aianrico rege.

BnF, Baluze, 117, f. 143, *ex* CM, f. 57.

51

1043, 14 març.

Bernat Sunyer fa una donació a l'església de Sant Miquel de Cuixà.

Facta ista karta donatione atque elemosinaria II idus marcii, anno XII regnante Aianrico rege.

BnF, Baluze, 117, f. 138v, *ex* CM, f. 47.

52

1043, 17 maig.

Guillem diaca i Ermenric, testimonis del testament del difunt Bernat Garsies, el fan públic dins l'església de Sant Julià de Vallventosa. Declaren que llegà a l'església de Sant Miquel de Cuixà l'heretat que tenia a Clerà i unes vinyes a Montoriol.

Late conditiones XVI kalendas iunii, anno XII regnante Einricho rege.
– *Ermengaudus sacerdos... scripsit...*

BnF, Moreau, 23, f. 143-144, *ex* CM, f. 100v-101.

53

1043, 20 juliol.

Guifré fa una donació al cenobi de Sant Miquel de Cuixà.

Facta ista carta donatione XIII kalendas augusti, anno XIII regnante Eianrico rege.

BnF, Baluze, 117, f. 159, *ex* CM, f. 104.

54

1044, 22 gener.

Brau prevere fa una donació [al monestir de Cuixà].

Facta ista carta donatione XI kalendas februarii, anno XIII regnante Aianrico rege.

BnF, Baluze, 117, f. 158, ex CM, f. 99.

55

1045, 26 agost.

Sunyer, Guadall i Sunyer Duran fan una donació [al monestir de Cuixà].

Facta ista carta donatio VII° kalendas septembris, anno XV regnante Aianricho rege.

BnF, Baluze, 117, f. 143v, ex CM, f. 60.

56

1046, 11 març.

Guillem fa una donació [al monestir de Cuixà].

Facta carta donationis V^o idus marci, anno XV regis Henrici.

BnF, Baluze, 117, f. 172, ex CM, f. 124.

57

1046, 6 abril.

Isarn i Armand, marmessors del seu pare Miró, difunt, donen a Sant Miquel de Cuixà l'alou que havia adquirit del comte Bernat [II de Pallars] i de la mare d'aquest, Estefania, en el comtat de Pallars, a la vall d'Àneu, en la vil·la Burgo, amb l'església de Sant Joan.

Facta karta helemosinaria VIII idus aprilis, anno XV regnante Henrico rege.

BnF, Baluze, 117, f. 164, ex CM, f. 110. – Ed. BALUZE, *Appendix*, 1688, núm. 229.

1046, 3 setembre.

Pere Longobard dicta testament.

Factum testamentum III nonas septembris, anno XVI quod Enricho rege regnat.

BnF, Baluze, 117, f. 135, ex CM, f. 38.

V. ADDENDA

En l'article de J. ALTURO, «L'acta original», 2012, l'autor informa que F. Rodríguez Bernal, en un estudi titulat «La justícia en la frontera: el procés de Calaf (998-1038)», donarà a conèixer «una sentència del 13 d'octubre de 1033 desfavorable als interessos del bisbe de Vic en una disputa que l'enfrontà amb el vescomte Folc d'Osona a propòsit del castell de Calaf».